Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

ANALÝZA KRÁTKODOBÉHO A ODHAD DLOUHODOBÉHO DOPADU LEGALIZACE MARIHUANY NA VÝKONNOST EKONOMIKY STÁTU COLORADO V ROCE 2014

bakalářská práce

Autor: Lucie Zavřelová
Vedoucí práce: Ing. Jiří Štekláč
Rok: 2015

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Lucie Zavřelová

V Praze, dne 14. 5. 2015

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu Ing. Jiřímu Štekláčovi za vedení této práce, cenné rady a připomínky.

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra hospodářské a sociální politiky

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Lucie Zavřelová**

Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa

Obor: Národní hospodářství

Název tématu: **Analýza krátkodobého a odhad dlouhodobého dopadu legalizace marihuany na výkonnost ekonomiky státu Colorado v roce 2014**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem práce je analýza krátkodobého a odhad dlouhodobého dopadu legalizace marihuany na hospodářskou výkonnost, kriminalitu a nezaměstnanost ekonomiky státu Colorado po jejím zavedení v lednu roku 2014.
2. Protidrogová politika je v posledních letech diskutovaným a rozporuplným tématem. Vláda státu Colorado byla ve skupině prvních států, které uvolnily tuto politiku a po 14 letech užívání marihuany pro léčebné účely umožnily její konzumaci i pro rekreační účely. Uvolněním protidrogové politiky mohlo ve státě Colorado dojít k odčerpání peněz z šedé ekonomiky, poklesu kriminality, růstu zaměstnanosti, ale i dalším nezamýšleným důsledkům, které je nutno pečlivě analyzovat. Vzhledem k aktuálnosti tématu je v rámci reálných dat možná analýza pouze krátkodobých důsledků (do 1 roku). Ty dlouhodobé je možno pouze odhadnout.
3. Metodou teoretické části práce bude literární rešerše zaměřená na fungování drogových trhů, tvorbu cen na těchto trzích a obecnou ekonomickou teorii důsledků deregulace tohoto typu trhů. Důraz bude kladen na formování nabídky a poptávky a jejich elasticitu. Teoretická část uzavře definicí krátkodobých ukazatelů, prostřednictvím nichž budou měřeny dopady samotné legalizace.
4. Metodou praktické části práce bude především analýza dopadu legalizace marihuany na změny v krátkodobých teoreticky definovaných ukazatelích státu Colorado v roce 2014, jakými jsou například příjmy z daní, nezaměstnanost a kriminalita. Práce se zaměří rovněž na stav před legalizací při legálním účelném využívání marihuany pouze pro léčebné účely mezi lety 2000 a 2014. Práce uzavře odhadem dlouhodobých důsledku nejen na základě krátkodobé analýzy, ale rovněž na základě ekonomické teorie.

Rozsah práce: 45

Seznam odborné literatury:

1. Becker, G.: Crime and punishment: An economic approach. Journal of Political Economy. No. 78.
2. BECKER, Gary: Habits, addictions a tradictions. Center for the Study of the Economy and State. The University of Chicago, 1991. Working paper no. 71.
3. Běláčková, V.: Ekonomická analýza drogových trhů. Diplomová práce. 2007
4. DONOHUE, J: Rethinking America's Illegal Drug Policy. Yale Center for the Study of Globalization, pp. 145-158
5. HIDTA: The Legalization of Marijuana in Colorado: The Impact, Volume 2/August 2014
6. SAMHSA: National Survey on Drug Use and Health: Comparison of 2011-2012 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and the District of Columbia), 2014
7. Šťastný, D.: „Proč liberalizovat drogy". LAISSEZ FAIRE, Říjen 1998, Praha
8. Zábranský, T.: Racionální protidrogová politika. Votobia, Praha 1999

Datum zadání bakalářské práce: březen 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2015

Lucie Zavřelová
Řešitelka

Ing. Jiří Štekláč
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Tato práce analyzuje vliv legalizace především rekreační marihuany na ekonomickou výkonnost státu Colorado v jednoletém období. Předmětem literární rešerše je teoretické fungování drogových trhů, formování nabídky, poptávky a ceny. Teorie se dále zabývá vztahem ekonomie a drog, důsledky prohibiční politiky na společnost a ekonomiku státu. Na základě odborných názorů odhaduje důsledky legalizace. Krátce je zmíněna historie prohibice a léčebné účinky marihuany. Druhá část práce popisuje právní prostředí a postup legalizace ve státě Colorado. Empirické poznatky analyzují vliv dekriminalizace a legalizace spotřeby pro lékařské užití zejména na konzumaci a příjmy státu. Empirie se soustředí především na vliv úplného zrušení prohibičního režimu a důsledky legalizace rekreačního užívání a to hlavně na příjmy z daní, konzumaci, kriminalitu a nezaměstnanost v jednoletém období a hodnotí, jak se shodují s teoretickými východisky. Závěrem práce je odhad dlouhodobého vývoje na základě krátkodobé analýzy i ekonomické teorie.

JEL klasifikace:

H59 I18 K42

Klíčová slova:

prohibice, legalizace, marihuana, státní rozpočet, kriminalita, drogy

Abstract

This paper mainly analyses the impact of legalisation of recreational marijuana on economic productivity of Colorado in one year period. The subject of literary research is theoretical function of drug markets, forming of demand, supply and price. Theory is focused on relationship between economy and drugs, impact of prohibition on society and economy. It estimates the consequence of legalisation based on scientific opinions. History of prohibition and health effects of marijuana are mentioned shortly. The second part describes the legislation and procedure of legalisation in Colorado. Empirical findings analyse the impact of decriminalisation and legalisation of medical marijuana mainly on consumption and state income. Practical part is focused primarily on full abolition of prohibitive mode and impacts of legalisation of recreational marijuana consumption mainly on tax income, consumption, criminality and unemployment in one year period, and evaluates the consensus with theoretical foundations. Closure is consisted of estimation of long range development based on short range analysis and economic theory.

JEL Classification:

H59 I18 K42

Keywords:

prohibition, legalization, marijuana, state budget, criminality, drugs

Obsah

Úvod ... 10

1 Ekonomie a drogy ... 11

1.1 Právo na vlastní rozhodnutí ... 11

1.2 Demonstrované preference ... 12

1.3 Dobrovolná směna ... 13

2 Historický vývoj kriminalizace marihuany ... 14

2.1 Období před kriminalizací ... 14

2.2 Důvody prohibice marihuany ... 14

3 Znaky prohibitivní politiky ... 15

3.1 Nabídka, poptávka a cena na černém trhu ... 15

3.2 Model racionální závislosti ... 19

3.3 Jiné přístupy, kritika modelu racionální závislosti ... 20

3.4 Důsledky prohibiční politiky ... 21

3.5 Předpokládané důsledky legalizace ... 26

4 Konopí a jeho užití ve zdravotnictví ... 28

5 Právní úprava ... 28

5.1 Definice termínů ... 29

5.2 Právní úprava lékařské marihuany ... 29

5.3 Postup před legalizací v roce 2014 ... 31

5.4 Amendment 64: Regulujte marihuanu jako alkohol! ... 32

5.5 Směrnice o obalech ... 34

5.6 Postihy a penalizace ... 34

5.7 Rozpor s federální legislativou ... 35

6 Vliv legalizace lékařské marihuany ... 36

6.1 Poptávka ... 36

6.2 Příjmy z daní po regulaci v roce 2010 ... 43

6.3 Shrnutí 44
7 Vliv legalizace marihuany pro rekreační užití v roce 2014 45
7.1 Poptávka a konzumace 45
7.2 Černý trh 48
7.3 Příjmy z daní, poplatků a vliv na HDP 48
7.4 Spotřební daň 51
7.5 Nezaměstnanost 55
7.6 Kriminalita 57
7.7 Problémy spojené s legalizací 58
7.8 Shrnutí 59
8 Odhad dlouhodobého vývoje 59
Závěr 61
Přehled použité literatury 63
Seznam grafů, obrázků a tabulek 73
Příloha 74

Úvod

Legalizace je velmi zajímavé téma z toho důvodu, že prohibice užívání marihuany byla donedávna ve světě tak samozřejmá jako legální pití kávy. Colorado bylo druhým státem (po státu Uruguay), který legalizoval užívání marihuany pro rekreační účely. Tento akt se dá tedy s trochou nadsázky nazývat experimentem nebo návratem do minulosti, kdy na užívání konopí bylo nahlíženo podobně jako dnes na kouření tabáku. Mnoho článků bylo napsáno a studií provedeno na témata týkající se legalizace drog a i samotné marihuany. Nyní se můžeme, sice jen po velmi krátké době, sami přesvědčit, jaké důsledky jsou s legalizací spojeny a ověřit teoretické studie v praxi. Před přijetím zákona o legalizaci spousta oponentů kritizovala tento nápad s obavami o zvýšení kriminality, konzumace mladistvých, dopravních nehod a naopak například snížení atraktivity země pro turisty. Mým cílem je prozkoumat tyto obavy a zjistit opravdové krátkodobé důsledky zatím ve světě ojedinělé události. Práce je rozdělena na 5 hlavních částí:

V první části se práce zabývá teorií drogových trhů, formováním nabídky, poptávky a ceny. Řeší vztah ekonomie a drog a uvádí teorie zkoumající závislosti a zvyky jedinců ve společnosti. Popisuje náklady prohibitivní politiky na společnost a odhaduje efekt legalizace. Krátce zmiňuje historii a léčivé účinky konopí na člověka pro lepší pochopení souvislostí v následujících částech.

Druhá část je zaměřena na právní prostředí a postup legalizace marihuany ve státě Colorado. Je zmíněna jak legislativa regulující užívání lékařské marihuany, tak rekreační, a to z důvodu uvedení do problematiky. Tato část spolu s částí první slouží jako opěrný bod pro další úseky práce.

Analýza legalizace lékařské marihuany je zmíněna ve třetí části. Zahrnuje především vliv na konzumaci a příjmy státního rozpočtu. Data zabývající příjmy z daní a licencí jsou zaměřena zejména na období po roce 2009, kdy došlo ke komercionalizaci lékařské marihuany a prodej a spotřeba marihuany má od té doby tržní charakter. Z toho důvodu by také měly být patrné příjmy do státního rozpočtu.

Čtvrtá a nejdůležitější část se zabývá efekty legalizace marihuany pro rekreační konzumaci v roce 2014. Analyzována je spotřeba a cena marihuany na trhu s rekreační

marihuanou a vliv legalizace na poptávku po lékařské marihuaně, která by se mohla po legalizaci snižovat. Dále zmiňuje vliv legalizace na černý trh, protože by podle teorie mělo dojít k jeho eliminaci. Důležitou sekcí čtvrté části jsou příjmy z daní z prodeje a spotřební daně. Práce se zabývá také jejich rozdělením a způsobem využití. Srovnává přínos daně z prodeje rekreační a lékařské marihuany do státního rozpočtu. Není opomenut ani příjem z poplatků a licencí, pro úplnost informací o celkovém přínosu legalizace pro rozpočet. Dále se snaží z dosud dostupných dat odhadnout vliv na nezaměstnanost a ověřuje pravdivost teorií o poklesu kriminality. Na závěr čtvrté části jsou zmíněny nedostatky a incidenty spojené s legalizací.

Protože zkoumání efektů v prvním roce může být ovlivněno řadou účinků, v poslední části je odhad dalšího vývoje dříve zmíněných faktorů jak na základě dosud známých dat, tak i podle teoretických východisek této práce.

1 Ekonomie a drogy

Ekonomie jako věda je postavena na nezpochybnitelném axiomu, že člověk jedná v prostředí vzácnosti a snaží se maximalizovat svůj vlastní užitek, nehledě na jeho povahu. Je to věda pozitivní, nevynáší tedy hodnotící soudy, ale zkoumá důsledky lidského jednání a individuální preference jednotlivců při uspokojování jejich potřeb. Ekonomie tedy není schopná říct, jestli jsou drogy dobré nebo špatné. Jestli by měl člověk raději proti drogám bojovat nebo je užívat, jestli je lepší hrát golf nebo šachy, věřit nebo nevěřit v Boha a poslouchat operu nebo rock'n'roll. Ekonomie může tohle jednání sledovat a popsat jeho důsledky.

1.1 Právo na vlastní rozhodnutí

John Locke ve Druhém pojednání o vládě vysvětluje 3 přirozená lidská práva – **na svobodu, na život a majetek**. A taky zdůrazňuje, že lidé jsou si všichni rovni. (Locke, 1992). Tedy, že by nikdo neměl někomu jinému přikazovat, jestli má například hrát golf nebo šachy, dokud tím neomezuje přirozená práva někoho jiného. Stejně tak by stát neměl lidem zakazovat užívat drogy, pokud tímto jednáním neubližují nikomu jinému. Respektování přirozených práv ostatních je v demokratické společnosti stejně podstatné jako svoboda rozhodování o nakládání s vlastním majetkem.

V případě užívání drog se tomuto pravidlu vymyká případná potřeba zdravotní péče. *„Případná zdravotní rizika některých potom nesou všichni společně, což je zcela právem považováno za nespravedlivé. Prohibici drog ovšem nelze ani v takovémto systému obhájit. (...) Problém je tedy třeba hledat spíše ve zdravotním systému. Navíc je třeba upozornit, že není vůbec jasné, že by se zdravotní náklady společnosti spojené s užíváním drog musely liberalizací nutně zvýšit, vezmeme-li v úvahu nesrovnatelně lepší kvalitu drog, pokles kriminality a možný positivní efekt lékařského využití některých drog.“* (Šťastný, 1998)

Analogicky bychom mohli jednoho dne dojít k tomu, že nebudeme moci **jíst tučné jídlo nebo sladkosti**, protože stejně tak, jako užívání drog, škodí v určité míře lidskému zdraví, **řídit automobily**, protože dochází ke smrtelným nehodám anebo **sportovat**, protože bychom se mohli zranit. Jak napsal Mark Twain: *„Já tvrdím, že mé tělo je mé vlastní, alespoň jsem je za své vždy považoval. Ubližuji-li mu tím, že s ním experimentuji, jsem to já, kdo trpí, a ne stát.“* (Písař, 2006, str. 3)

1.2 Demonstrované preference

Demonstrovat preference znamená projevit svým jednáním velikost celkového a mezního užitku z uspokojení určité potřeby nějakým statkem. (Svoboda). Každý jednotlivec má jiné preference a při rozhodování o svém následném jednání se řídí podle svého očekávaného užitku z takového jednání. Poměřuje různé alternativy a vyhodnocuje pro něj ty nejpřínosnější, nejužitečnější. „*Hodnota je důležitost, kterou jednající člověk přisuzuje konečným cílům.“* (Mises, 2006, str. 86). Mezi jednotlivci nelze tyto preference porovnávat. Proto je pro někoho dovolená v exotickém prostředí zbytečně drahá a jiný raději šetří při každodenních nákupech, aby si takovou dovolenou mohl dovolit. Tak demonstrují svoje preference ohledně trávení dovolené. Stejně tak někdo raději stráví den v práci, aby si za vydělané peníze mohl dovolit nové džíny, a jiný si za stejně strávený čas obstará drogy. V Lidském jednání Ludwiga von Misese se dočteme *„Polární pojmy normální a zvrácený lze používat antropologicky pro odlišení těch, kdo se chovají jako většina lidí, a atypických výjimek. Lze je také použít biologicky pro odlišení těch, jejichž chování zachovává životní síly, a těch, jejichž chování je sebedestruktivní. Mohou být aplikovány i v etickém smyslu pro rozlišení těch, kdo se chovají správně, od těch, kdo se chovají jinak, než by měli. V teoretickém rámci vědy o lidském jednání však žádný prostor pro toto odlišení není. Jakékoli zkoumání*

konečných cílů se ukazuje jako čistě subjektivní, a proto arbitrární." (Mises, 2006, str. 86).

Z ekonomického hlediska tedy nelze hodnotit správnost jednotlivých jednání lidí a alokaci jejich času mezi činnosti a prostředků mezi různé statky. Drogy nejsou z pohledu ekonomie ničím jiným než prostředkem k uspokojení potřeb a zvýšení užitku lidí, kteří preferují užívání drog před jinými činnostmi.

1.3 Dobrovolná směna

„Jednání je pokus nahradit méně uspokojivý stav věcí stavem více uspokojivým. (...) Méně preferované podmínky jsou vyměněny za lepší. Méně uspokojivé je opuštěno, aby bylo možné dosáhnout stavu, který je člověku příjemnější. To, čeho se vzdáváme, se nazývá cena, kterou platíme za dosažení sledovaného cíle." (Mises, 2006, str. 87). Z toho vyplývá, že dobrovolná směna je výhodná pro obě strany – prodávající i kupující a obě strany v takovém případě dosahují zisku a zvyšuje se jejich blahobyt. Tím, že se zvýší jejich blahobyt, se zvýší blahobyt celé společnosti. (Rothbard, 2005). *„Dobrovolnost a výhodnost jsou tedy základními prvky každé takovéto směny. Pokud při této směně nejsou dotčeny nezúčastněné strany, což si lze jen stěží představit (samotným aktem prodeje drog bude stěží někdo nezúčastněný poškozen na svých právech), pak můžeme bezezbytku prohlásit, že dobrovolná směna zvyšuje, kromě užitku zúčastněných stran, i celospolečenský užitek (obě strany směny získávají, přičemž nikdo jiný netratí)."*(Písař, 2006, str. 9). Dobrovolná směna ale může probíhat pouze na svobodném trhu bez násilných zásahů třetí strany. Na trhu postiženém prohibicí, jako je ten s drogami, jsou prodávající a kupující nuceni měnit svoje chování, a tím se snižuje jejich užitek. (Rothbard, 2005). Takový trh je tedy ekonomicky neefektivní a navíc, jak píše Lukáš Kovanda *„nic totiž nezvyšuje cenu a atraktivitu drog jako tvrdá opatření a jejich bezhlavé potírání"*, je neefektivní i z hlediska účinnosti takové prohibitivní politiky, protože s přihlédnutím k „efektu zakázaného ovoce" se samotný účinek drogy, pro který je primárně vyhledávána, mísí s *„adrenalinem, vzpourou a pocitem výjimečnosti."* (Kovanda, 2008).

Šíma a Šťastný označují kriminalizování uživatelů drog za „zločin bez obětí" *„Je zajímavé, že v každé společnosti se časem projeví tendence většiny zakazovat menšině chování, které sice nikoho doopravdy nepoškozuje, ale je významnou skupinou lidí shledáno nemravným, závadným nebo jednoduše nevhodným."*(Šíma, Šťastný, 2004)

Z ekonomického pohledu bychom nakonec mohli usoudit, že zločin páchá stát a oběťmi jsou jedinci, kteří jsou penalizováni za demonstraci svých preferencí a snahu zvýšit svůj užitek, a jak se dozvíme v kapitole 3.4, má prohibiční politika negativní vliv na celou společnost.

2 Historický vývoj kriminalizace marihuany

2.1 Období před kriminalizací

Nejstarší zmínka o konopí pochází z Číny, kde se používalo jako anestetikum již před 5 000 lety. Významný vliv měly konopné drogy také na průběh šamanských rituálů a byly důležité pro indickou kulturu a náboženství. Velmi hojně se konopí využívalo také v zemědělství kvůli jeho vynikajícím vlastnostem. V 17. století bylo v některých státech USA přikazováno jeho pěstování právě pro tyto vlastnosti a až do 19. století se používalo také jako platidlo.

Na počátku 19. století Napoleon a jeho armáda přivezli konopí do Francie, kde bylo používáno i k léčbě duševně nemocných pacientů. V lékařství se legálně používaly různé hašišové a konopné extrakty až do 30. let 20. století. A stejně tak bylo v USA legální rekreační užívání marihuany až do roku 1937. (Zábranský, 1997)

2.2 Důvody prohibice marihuany

Zákon o dani z konopí, který uvalil až prohibitivně vysoké daně a další poplatky na lékaře a obchodníky s marihuanou, vešel v platnost v 39 státech USA v roce 1937. Ve zkratce se zaměřím na to, co tomuto zákonu předcházelo. Mark Thorton zmiňuje 2 hypotézy, které k prohibici pravděpodobně vedly.

1) **„Hypotéza Anslinger“**

Harry Anslinger byl komisař Federálního úřadu pro narkotika (FBN). Pravděpodobně spolupracoval s tehdejším chemickým a papírenským koncernem DuPont a bankou Mellon, ve které měl rodinného příslušníka, který mu pomohl do jeho funkce, a která financovala činnosti DuPontu. Tuto skupinu doplňoval vlastník cca 30 novin, 20 časopisů, rádia a filmové společnosti William Hearst. (Herer, 1994) V tomto příběhu je vše, co je pro změnu zákona potřeba – zájmová skupina, média, úředník a finance.

Kvůli vynalezení buničinové technologie na výrobu papíru z konopí, měl koncern DuPont, jehož zisky plynuly především ze zpracování dřeva a následné výroby papíru z něj, obavy o svoje podnikání. Díky kontaktům na Hearsta, který byl velkoodběratelem papíru DuPont, vytvořili mediální kampaň a ovlivnili tak spolu s Anslingerem, který byl velmi dychtivý po prohibici, veřejné mínění ohledně škodlivosti konopí. S následným příchodem hospodářské krize a druhé světové války získal Anslingerův zákon podporu veřejnosti a vlád v již zmíněných 39 státech. (Thorton, 1991, Herer, 1994)

2) **Mexičané**

Imigrace Mexičanů do USA začala narůstat v první polovině 20. století. Pracovali na farmách na jihozápadě USA, dělali práci, kterou Američané dělat nechtěli, ale přesto vůči nim panovala nenávist, zejména kvůli pocitu, že berou práci obyvatelům USA a také kvůli kouření konopí. (Thorton, 1991, Herer, 1994)

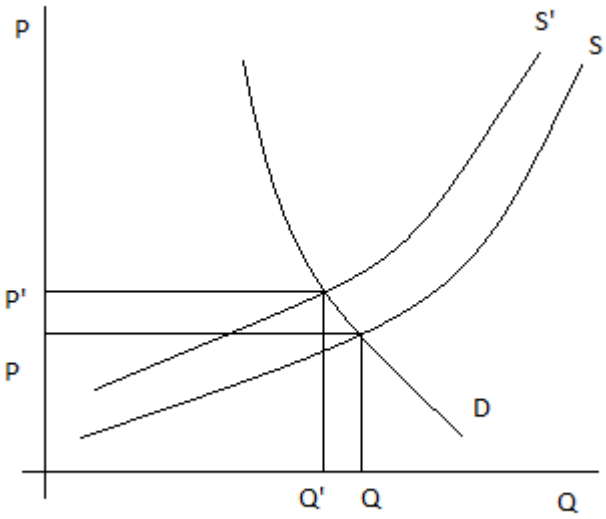
Tyto dvě hypotézy se nakonec navzájem doplňují a umožňují nám lépe pochopit příčiny prohibice užívání a pěstování marihuany v USA. Od tam se potom prohibice rozšířila celým světem a nakonec v roce 1961 byla ratifikována „jednotná úmluva OSN o omamných drogách“ (Zábranský, 1997), jejímž primárním cílem je, aby vlády monitorovaly výrobu a distribuci nelegálních látek a snažily se zabránit jejich zneužívání. (OSN, 1998)

3 Znaky prohibitivní politiky

3.1 Nabídka, poptávka a cena na černém trhu

3.1.1 Nabídka

Z důvodu prohibiční drogové politiky vznikají producentům a dealerům náklady. Mezi ně patří riziko z dopadení a uvěznění, případně pokuta, náklady na zamezení jejich dopadení, nemožnost soudního vynucení smluv a řešení sporů. (Miron, 1995) Tyto náklady se promítají do výše cen. Mimo tyto náklady ze strany státu je také nutné brát v potaz riziko ohrožení života (Běláčková, 2007). Kvůli těmto nákladům dochází k posunutí nabídkové křivky směrem nahoru. (Miron, 1995) Na trhu s marihuanou má nabídka rostoucí průběh, pokud dojde k nedostatku na trhu, roste cena a s ní i zisk prodejců.

Obr. 1: Posun nabídkové křivky (S‘) v důsledku nákladů prohibice a růst ceny (P‘).

3.1.2 Cena za riziko

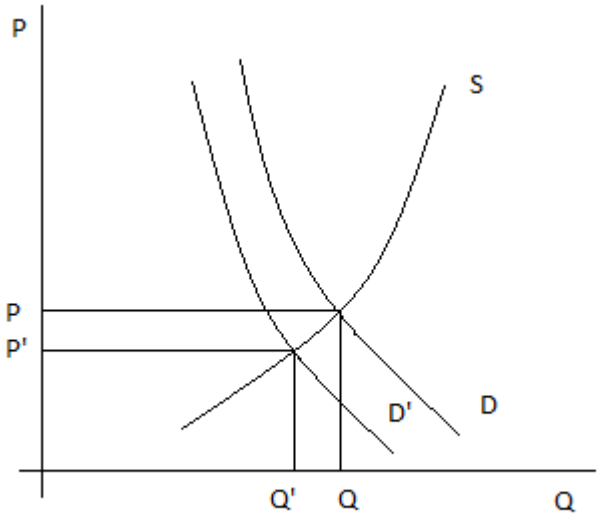
Rostoucí průběh křivky v dlouhém období je způsoben růstem vstupních nákladů při produkci. U legálně pěstovaných zemědělských plodin není takový efekt obvyklý. Na trhu s marihuanou je potřeba kompenzovat pracovníky, kteří jsou ochotni pracovat v nelegálním prostředí – podstupovat riziko. Výše kompenzace závisí na averzi k riziku daných pracovníků a výši daně z příjmu na legálním pracovním trhu. (Pacula a kol., 2007)

Racionální producent bude zaměňovat rizikové nebo drahé vstupy jinými. Například, když se zvýší postihy pro dospělé dealery, producenti budou zaměstnávat dospívající. Zvýšení rizika se projevuje také prodloužením distribučního řetězce, což opět zvyšuje producentům náklady. Právě kvůli zvyšování nákladů se pěstování přesouvá do jiných, méně rizikových oblastí a mění se technologie. Pěstování se přesouvá do vnitřních prostor, kde riziko dopadení není tak vysoké. Navíc ve vnitřních prostorách se zpravidla daří vypěstovat kvalitnější marihuanu. Náklady na takovou produkci jsou sice vyšší než na venkovní, ale je odhadováno, že v roce 1990 jeden milion investovaných dolarů do takové produkce vygeneroval 75 milionů na ziscích.(Benson, Rasmussen, 1996)

3.1.3 Poptávka

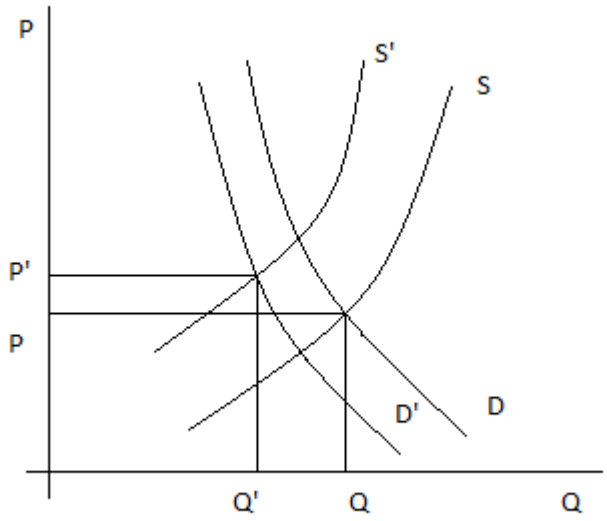
„Poptávka po návykových látkách se větví – lidé buď konzumují větší množství látky, nebo abstinují, protože předpokládají, že se stanou závislými po tom, co s drogou začnou.“ (Becker, 1991, str. 6)

Na straně poptávky vznikají náklady zejména v podobě nejistoty kvality a síly kupované substance a její nevynutitelnost před zákonem. Stejně jako na straně nabídky je zde riziko dopadení, zatčení a zadržení drogy. U některých konzumentů hraje roli i tzv. „respekt k zákonům“, který uživatele odrazuje od nelegálních činností. Pokles poptávky v důsledku tohoto efektu je závislý na tom, jak silně stát proti drogám bojuje a jeho protidrogové rétorice. Tyto náklady posouvají křivku poptávky směrem dolů. (Miron, 1995)

Obr. 2: Posun poptávky (D‘) v důsledku nákladů prohibice a pokles ceny (P‘).

Z důvodu obecně nižších penalizací pro konzumenty ve srovnání s dodavateli je posun poptávkové křivky na černém trhu méně výrazný, než posun křivky nabídkové.

Obr. 3: Pokles poptávky (D‘) a nabídky (S‘) v důsledku prohibice. Pokles obchodovaného množství (Q‘) a růst ceny (P‘).

Fungování trhů s nezákonnými drogami je typické množstevními slevami (z důvodu eliminace rizika), a tím že malý podíl konzumentů tvoří velký objem poptávky. (Pacula a kol., 2007)

3.1.4 Cena

Cena marihuany závisí na tom, od koho je získána – přítel, rodina nebo cizí člověk. Podle průzkumů většina nakoupené marihuany v USA pochází od přátel nebo příbuzných. (Běláčková 2007, Pacula a kol., 2007) Dalším faktorem je místo nákupu – doma nebo na veřejném místě. Zdá se samozřejmé, že venkovní předání zvyšuje riziko, a proto by cena měla být vyšší. Podle dat National Survey on Drug Use and Health je prodejní cena na veřejném prostranství naopak nižší než při předání uvnitř. Výzkum ale potvrzuje teorii vyšší ceny při předání na veřejnosti. Cenu dále ovlivňuje délka distribučního řetězce (čím delší, tím vyšší cena), kvalita, objem celkové produkce v daném státě (čím větší, tím nižší cena), přísnost zákonů. Zvyšují ji náklady na vyhledávání dealera a nedokonalé informace. (Pacula a kol., 2007)

Z výše zmíněného se lze domnívat, že po legalizaci by se cena marihuany pravděpodobně spíš snižovala. Nebylo by nutné udržovat zbytečně dlouhý distribuční řetězec a hlavně by se velmi podstatně snížilo riziko celého obchodu jak pro kupující, tak i pro prodávající. Kupující by se mohli spolehnout na kvalitu, protože by byla

vymahatelná a prodávající by se nemusel bát postihu za distribuci. Tento efekt bude pravděpodobně patrný již v krátkém období. Dalším přínosem legalizace pro pokles ceny, a to více v dlouhém období, by bylo vymizení nedostatků zboží na trhu v důsledku uvězňování producentů a dealerů a odstranění potřeby kompenzace pracovní síly za riziko. Byla by také pravděpodobně vyšší role konkurence, pro konzumenty by nebylo tak nákladné vyhledávat jiné distributory, protože by měly lepší informace o trhu a o možných alternativách – to by nejen snižovalo cenu, ale také zvyšovalo kvalitu.

Co by naopak mohlo cenu marihuany zvýšit, a to už v krátkém období, je daňové zatížení. Je samozřejmé, že by marihuanové výrobky byly zatíženy daní z přidané hodnoty (v USA daní z prodeje) a je téměř jisté, že by na ně byla uvalena také spotřební daň. Dalším nákladem na legálním trhu by byly také daně z příjmu a sociální odvody. Za předpokladu povinnosti prodávat legální drogy nikoliv na ulici nebo v místě bydliště, ale v licencované prodejně, je dalším nákladem nájem vhodného prostoru pro takový obchod.

Výsledný efekt legalizace na cenu je těžké odhadnout, záleží hlavně na výši uvalených daní a počtu podnikatelů, kteří uvidí na trhu příležitost a rozhodnou se na něj vstoupit.

3.2 Model racionální závislosti

Beckerův a Murphyho model (1988) předpokládá, že závislost vzniká z prozíravosti konzumenta a jeho maximalizace užitku. Předpokládají racionálně uvažujícího člověka se stabilními preferencemi, který je schopný vidět dlouhodobé důsledky svého chování a odmítá negativní budoucí užitek z konzumace drog. (Miron, 1995). Podle jejich modelu je elasticita poptávky větší v dlouhém období a zejména u více návykových látek.

Svůj předpoklad vysvětlují několika faktory:

1) **Ovlivnění současné spotřeby minulou spotřebou**

Vzniká zvyk, který může v budoucnu přerůst v závislost. Člověku, který byl zvyklý na vyšší životní standard, než který má v současnosti, přinese současný stav nižší užitek.

2) **Časová preference**

Ti, kteří mají vysokou míru časové preference, upřednostní současnou spotřebu nad budoucí. Jsou to zejména chudí a mladí lidé.

3) **Permanentní změny cen**

Stejně jako podle Friedmanovy hypotézy permanentního důchodu (Friedman, 1957), kdy má nečekaná změna důchodu jen malý vliv na spotřebu, má nečekaný a krátkodobý pokles cen na drogových trzích jen minimální vliv na zkonzumované množství. Oproti tomu dlouhodobý pokles cen pravděpodobně zvýší spotřebu v dlouhém období, protože současná spotřeba závisí na spotřebě minulé. (Becker, Murphy, 1998)

3.3 Jiné přístupy, kritika modelu racionální závislosti

Rogeberg polemizuje s Beckerovou a Murphyho teorií: *„Pokud si racionálně závislí udělali dlouhodobý plán, tak si při první zkušenosti s cigaretou říkají: „Teď kouřím dvě denně, příští týden budu kouřit 4, za měsíc 10 denně a od října příštího roku vykouřím padesát cigaret denně, než s tím ve 34 letech skončím.““* (Rogeberg, 2004, str. 272). Je pochybné užívat termín stabilní preference v případě závislosti, protože uživatelé drog často s drogou nejdříve experimentují a až později, pokud zvyšují svoji spotřebu, se stanou závislými. *„Předpokladem teorie racionální závislosti je schopnost jedinců dlouhodobě vytvořit detailní plány.“* (Rogeberg, 2004, str. 273)

Dalšími kritiky racionality v případě užívání návykových látek jsou Athanasios Orphanides a David Zervos, kteří předkládají teorii založenou na třech předpokladech: konzumace návykových látek neškodí všem lidem stejně. To potvrzuje mimo jiné i Zábranský: *„U predisponovaných jedinců může vzniknout somatická závislost (na alkoholu, pervitinu).“* (Zábranský 1997, str. 11). Ale například o heroinu píše: *„Už po několika dávkách bez výjimek dochází k navození silné somatické závislosti.“* (Zábranský 1997, str. 12). Jejich další předpoklady jsou: jedinci hodnotí škodlivost subjektivně a jejich hodnocení se mění v čase následkem spotřeby drogy. *„Závislí litují jejich rozhodnutí v minulosti (začít brát drogy) a svého počátečního ohodnocení škodlivosti drogy.“* (Orphanides, Zervos, 1995, 739)

Jejich model předpokládá rozdělení lidí na dvě skupiny – náchylní k návykům a imunní vůči návykům. Příslušnost ke skupině lze objasnit pouze vlastní zkušeností s drogou. (Orphanides, Zervos, 1995)

Teorii racionální závislosti zpochybňují i samotné výpovědi závislých na heroinu: *„Množství záleželo většinou na tom, kolik peněz jsem byl schopen vydělat na drogu.“* a *„Kontrolu jsem nad sebou neměl vůbec žádnou, co se týká braní, to jsem si dával dávky, že jsem padal do bezvědomí. Vůbec jsem neměl kontrolu nad tím, co dělám, prostě jsem to risknul.“* (Nešpor, 2011, str. 13 a 14)

Z pohledu kritiků racionální závislosti by tedy poptávka byla spíše neelastická.

3.4 Důsledky prohibiční politiky

Pravděpodobně primárním účelem protidrogové politiky je snížit počet drogově závislých a omezit kriminalitu spojenou s drogami. Jako většina regulací i tato má také poněkud negativní nezamýšlené důsledky.

3.4.1 Společenské náklady

Donohue zmiňuje, že společenské náklady užívání ilegálních drog, tabáku, alkoholu a zbraní v USA se odhadují na 200 mld. dolarů ročně. (Donohue, 2011) Je efektivní využívat peníze daňových poplatníku na prohibiční politiku? V průběhu 20. století se začaly rozmáhat názory, že drogy jsou špatné a jejich užívání by se mělo zakázat. Již víme, že z ekonomického pohledu nemůžeme říct, že drogy jsou dobré nebo špatné, protože záleží na individuálním přístupu. Politika ale na rozdíl od ekonomie není věda pozitivní (Písař, 2006), a proto se v zájmu veřejného dobra a snahy ochránit společnost před zlem, vlády spousty zemí snaží drogy, pomocí velmi nákladných represivních opatření, vymýtit z povrchu zemského (Šťastný, 1998). Jak píše Dan Šťastný: *„Vlády většiny zemí světa používají nejen neustále nákladnější, ale i represívnější prostředky na jejich potírání v naději, že tento jev jednou vymýtí a svět se bude mít lépe. Výsledkem jejich protidrogové války je ale pravý opak: počet lidí užívajících drogy a počet obětí tzv. předávkování roste, jejich průměrný věk je nižší, kriminalita vázaná na drogy je stále závažnější, do „hry“ se zapojují policisté, soudci a jiní veřejní činitelé, sortiment drog se neustále rozšiřuje, vznikají a používají se nové a silnější substance, jejich dostupnost se přes všechny snahy spíše zvětšuje. Eliminovat drogy ze společnosti se nedaří – vlády tento boj zjevně prohrávají.“* (Šťastný, 1998). Výše zmíněná smrt

předávkováním je většině případů způsobená právě kriminalizací. V jejím důsledku dochází k ředění drog různými látkami (piracetam, kofein, levamizol) (Herzog, 2013), které způsobují právě otravu organismu. *„Užívání čistých drog není pro organismus horší než celá řada jiných aktivit (kouření, požívání alkoholu, přejídání se apod.).“* (Šťastný, 1998)

Kleiman ilustroval problém snižování konzumace prostřednictvím pouhého represivního přístupu na srovnání s běžným pracovním trhem. Když dojde k úmrtí v určitém odvětví, vzrostou v něm mzdy, tedy náklady, o 1 – 5 milionů dolarů. Dejme tomu, že se policii podaří zachytit 100 dealerů, náklady v odvětví vzrostou o 500 mil. dolarů. V 50 miliardovém drogovém odvětví by to znamenalo 1% nárůst nákladů a pravděpodobně tedy i cen. Při předpokladu spíše neelastické poptávky, je taková změna marginální. (Donohue, 2011)

Studie COI (Cost of Illness) dělí společenské náklady na 3 skupiny:

1. **Přímé (Explicitní)**

Jsou to peníze, které společnost skutečně vydá na náklady spojené s drogami. Patří tam například náklady na zdravotní péči, prosazování práva, prevenci, výzkum, vzdělání, dopravní nehody atd.

2. **Nepřímé (Implicitní)**

Nazývané jinými slovy - ztráta produktivity. V případě neexistence drog by tyto náklady nevznikaly z toho důvodu, že by současní uživatelé byli produktivními členy společnosti. Nepřímé náklady vznikají v důsledku nemocnosti, úmrtnosti a kriminálních kariér. Poslední kategorií je ztráta produktivity rodin. (Kalina, 2003)

Donohue zmiňuje studii ONDCP[1] zahrnující náklady na ztracenou produktivitu, zdraví, výdaje policie a náklady na uvěznění, která vyčíslila tyto náklady v roce 2008 celkem na 217 mld. dolarů. 56,6 % těchto nákladů byly spojeny s kriminalitou a 2/3 z nich tvořila ztracená produktivita uvězněných a soudní výlohy. (Donohue, 2011). Benson a Rasmusen upozorňují na fakt, že soustředěním policejních sil na drogové trestné činy,

[1] Office of National Drug Control Policy

dochází k nárůstu ostatních (násilných, majetkových) trestných činů. (Benson, Rasmussen, 1996)

3. **Nehmotné**

Tyto náklady jsou těžko ekonomicky ocenitelné. Používá se metoda „ochoty platit" nebo metoda QALY[2]. Do této skupiny patří bolest a utrpení, psychosociální vývoj, ztráta blízkých a rodinné zdraví. (Kalina, 2003)

Příklad uvádí Kleiman: *„Když se v 18 rozhodujete kouřit, nemyslíte na to, jak to ovlivní vašeho 12letého syna, když zemřete dřív."* Schottenfeld poukazuje na to, že pro přežití je důležitá rodina a láskyplné vztahy v ní. Když je ale člověk závislý, láska k drogám je větší než k rodině, ta pak ustupuje stranou a drogy jsou nejdůležitější. (Donohue, 2011)

Zábranský shrnuje efektivnost prohibiční politiky:*„Jen taková intervence, která snižuje společenské náklady o částku, převyšující vlastní náklady, je ekonomicky výhodná. Hodina policejní práce má svou hodnotu, stejně jako hodina poskytování poradenství, hodina terapie nebo hodina práce terénního pracovníka."* (Kalina, 2003, str. 68)

3.4.2 Kriminalita

Názor, že existence drog a jejich užívání způsobuje trestné činy (dále jen TČ), je spíše nepodložený, je to však jeden z důvodů prohibice. Naopak to, že prohibice zvyšuje kriminalitu, je doloženo několika výzkumy. Míra vražd v USA rostla od roku 1910, kdy spousta států přijala zákony proti konzumaci drog a alkoholu. Po odvolání v roce 1934 klesala, a potom opět rostla po roce 1960, kdy byly přijaty zákony podobného charakteru jako v roce 1910. (Miron, 1995)

„Prohibice snižuje mezní náklady a zvyšuje mezní užitek z násilného chování několika způsoby." (Miron, 1995, str. 177). Kvůli nemožnosti vynucení práva je to jediný způsob jak řešit spory. Mezní náklady násilí jsou na černém trhu nižší než na legálním, protože pachatelé páchají trestný čin už tím, že prodávají/nakupují drogy. (Miron, 1995)

Benson a Rasmusen nevyvracejí fakt, že spousta pachatelů nedrogových TČ bere drogy. Ale je třeba dát si pozor na vztah příčina-důsledek. Ze statistik amerického úřadu pro spravedlnost (Bureau of Justice) vyplývá, že polovina z vězňů, kteří užili nějakou drogu

[2]Používá stupnici, kde hodnota 1.000 znamená dokonalé zdraví jedince. Snižuje se o jednotlivé projevy nemoci.

a 60% z vězňů, kteří byli pravidelnými uživateli drog, začala s konzumací až po jejich prvním zatčení pro nedrogový TČ. Více než polovina z nich spáchala TČ 2 roky před tím, než začali užívat drogy.

Dále navrhují možnost, že jakmile má člověk zkušenost s TČ jako se zdrojem příjmu, zjistí, že riziko dopadení není tak vysoké, jak očekával a drogy se v této společnosti dají získat jednodušeji. Navíc růst jeho příjmu mu umožní nakupovat statky, na které dříve neměl prostředky – například drogy. (Benson, Rasmussen, 1996)

Prostředky na vynucování práva jsou samozřejmě omezené. Tím, že při přísnější protidrogové politice dojde k přesunu velkého objemu prostředků na dopadení pachatelů drogových TČ, může dojít k tomu, že vzrostou TČ jiného charakteru – například násilné a majetkové. Mezi lety 1984 a 1989 byly navýšeny prostředky na dopadení drogových TČ o 1 %, to snížilo pravděpodobnost dopadení majetkových a násilných TČ o 0,2 – 0,34 % a jejich výskyt se zvýšil o 16,3 %. Když byla po roce 1989 protidrogová represe umírněna, kleslo i procento nedrogových TČ. (Miron, 1995)

Problém nastává také ve věznicích, kde jsou kvůli vysokému počtu nově dopadených pachatelů drogových TČ, nuceni dříve propouštět vězně. (Benson, Rasmussen, 1996)

Owens (2011) navrhuje, že vliv na kriminalitu má spíš urbanizace a migrace než legalizace versus prohibice. (Donohue, 2011)

3.4.3 Korupce

„Je prokázáno, že nejúspěšnější zločinecké organizace systematickým způsobem využívají k zajištění hladkého toku nelegálních drog násilí a korupce, uvádí výbor INCB (Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik)." Drogové kartely mají ze svých nelegálních obchodů vysoké zisky, které leckdy převyšují finanční zdroje institucí států a nezdráhají se o ně podělit se soudci, politiky, policisty a dalšími pro jejich obchod důležitými osobami. (OSN, 2011). Korupce je pro ně nástrojem dosahování zisku na nelegálních trzích. (Bartoníčková, 2012). *„Nejvíce zasažené jsou protidrogové útvary a jednotky, které manipulují s velkým objemem peněz a drog, a příslušné soudní a celní orgány. Jejich pracovníci jsou nejen výrazně více vystavováni korupci než jiní, jsou zároveň i cílem agresivního korupčního tlaku zločineckých skupin."* (OSN, 2011). Prohibice je pro drogové kartely nakonec velmi výhodná a jejich zájmem je zachování takového stavu, protože po legalizaci by došlo ke snížení jejich profitů. S pokrokem technologií

a globalizací je navíc jednodušší rozvoj nelegálního obchodu, konkrétně díky faktorům: *„nové technologie, globalizované trhy, malý dozor států nad hranicemi, rozšíření trhů, spousta nových komodit, nové možnosti praní špinavých peněz, dále nevázanost mezinárodního finančního kapitálu, absence kontroly nad finančními toky, množství daňových rájů aj.“*(Zelinka, 2015)

S nelegálním obchodem a korupcí samozřejmě přichází řada problémů. Z ekonomiky unikají peníze do obecně neprospěšných odvětví, jako je výroba zbraní a terorismus. Dochází také k padělání peněz, což zvyšuje inflaci. Roste objem peněz v šedé ekonomice a obchodníci s drogami nadále bohatnou na úkor běžného obyvatelstva. (Zelinka, 2015)

3.4.4 Historické neúspěchy prohibice

Mimo to, že prohibice přináší společenské náklady a růst kriminality, je historicky prověřeno, že většinou nebývá naplněn její hlavní cíl – snížit konzumaci zakázané látky. Pravděpodobně nejznámějším a nejvýznamnější příkladem je alkoholová prohibice v USA vyhlášená roku 1919. Osmnáctý dodatek Ústavy byl platný 13 let od roku 1920 a jeho tvůrci předpokládali vymýcení chudoby, nezaměstnanosti, omezení kriminality a zlepšení zdravotního stavu. Bohužel tento experiment s regulací měl opačné účinky. Podle průzkumu Marka Thortona konzumace alkoholu do roku 1919 klesala přirozeně. Propad nastal v roce 1921, ale od tohoto roku konzumace rostla. Jak je již zmíněno v první kapitole práce, působil efekt zakázaného ovoce, a tak prohibice přilákala k ochutnání alkoholu lidi, kteří chtěli mít pocit rebelství. (Písař, 2006). Na černém trhu vznikaly organizované gangy, které způsobovaly růst kriminality, smrt nevinných lidí a korupci policie a soudů. Kvalita alkoholu, který se vyráběl především v domácím prostředí, rapidně klesala a způsobila tak smrt nebo oslepnutí mnoha lidí. (Šťastný, 1998)

V roce 1973 také v USA, kde v té době již panovala „Válka proti drogám“ vešly v platnost tzv. Rockefellerovy zákony, které velmi zpřísňovaly trestání drogových deliktů. Nejvýznamnější důsledkem těchto zákonů ale nebylo snížení konzumace drog, nýbrž přeplněné věznice již po 4 letech platnosti tohoto zákona. (Zábranský, 1997)

I přes tyto zkušenosti z minulosti se vlády nepoučily a prohibice stále pokračuje. V poslední době sice dochází k jejímu uvolňování, ale tempo je tak pomalé, že důsledky

zmíněné v této kapitole všichni můžeme pozorovat okolo sebe a pravděpodobně je pocítí i následující generace. Kdy a jestli dojde k úplné legalizaci návykových látek, si nedovolím odhadnout, na možné důsledky se zaměří následující kapitola.

3.5 Předpokládané důsledky legalizace

Milton Friedman tvrdil, že drogy působí škody těm, kteří je užívají a jejich zakazování působí škody nám všem. Legalizace by podle něho snížila kriminalitu. To zejména kvůli pravděpodobnému snížení ceny a růstem jejich dostupnosti. Tento názor obhajuje americkou zkušeností s alkoholovou prohibicí. Dále poukazoval na snížení nákladů na vynucování práva. S těmito názory souhlasí i Šťastný, dle kterého by kromě výše zmíněných efektů, měla legalizace pozitivní vliv na lidské zdraví. Za prvé by nedocházelo k úmrtím na předávkování v takové míře jako v prohibičním stavu v důsledku zlepšení kvality drog a za druhé by pravděpodobně došlo k útlumu šíření infekčních nemocí (AIDS, hepatitida). V kontrastu s nimi tvrdil Robert Weiner, bývalý mluvčí Bílého domu v otázkách drog, že by legalizace zvýšila užívání drog, počet dopravních nehod a studentů opouštějících studia před jejich ukončením, rostly by pracovní absence a kriminalita. (Donohue, 2011)

Regulovaný trh s marihuanou by mohl být společensky přínosnější, než současný systém nepříliš účinné prohibice. Legalizací by došlo k většímu oddělení od trhů s tvrdými drogami a snížilo by se nebezpečí přechodu k nim. Díky regulaci na legálním trhu by mohla být ovlivňována reklama, množství nakoupené substance a věk uživatele. Podle Pudneyho jsou lékaři důvěryhodnější než politikové. (Pudney, 2010) Daně z prodeje by bylo možné využít na preventivní programy a vzdělání a eliminovat touhu po drogách.

3.5.1 Las Vegasský efekt

Pokud je země obklopena státy, kde k legalizaci činnosti (hazardu, užívání drog, prostituce, atd.) nedošlo, je pravděpodobné, že bude narůstat cestovní ruch do země legalizace právě za účelem legálního provozování takové činnosti. Svůj název má pochopitelně od legálního hazardu v Las Vegas. V Evropě je výborným příkladem Amsterdam, který v roce 2008 na prodejích marihuany turistům utržil 140 milionů EUR a do tzv. coffeeshopů zavítá průměrně každý pátý turista. (Ross, 2015)

Konkrétně v případě Colorada je tento efekt pravděpodobný. Sousedí s 8 státy, v 5 z nich je konopí ilegální (Texas, Oklahoma, Kansas, Wyoming, Utah), v Nebrasce je dekriminalizováno a v Novém Mexiku a Arizoně je legálně využíváno na lékařské účely. (The Economist, 2015)

3.5.2 Vliv na státní rozpočet

Již v sekci o společenských nákladech a kriminalitě byly naznačeny některé výdaje státu. Výdaje na prohibitivní politiku zahrnují výdaje policie na **dopadení** producentů a distributorů drog, náklady na **soudní procesy a vězení**. Tyto výdaje by byly po legalizaci ušetřeny, ale je možné, že by byla potřeba část těchto prostředků přesunout na prevenci. A pokud by byl pravdivý Beckerův předpoklad o nárůstu konzumace v dlouhém období, potom by možná vzrostly také náklady na léčbu.

Je velmi pravděpodobné, že by se většina obchodníků na černém trhu přesunula na regulérní trh, tím pádem by státu vzrostly příjmy z daní. Konkrétně by se to týkalo daní z přidané hodnoty a pravděpodobně také spotřebních daní.

3.5.3 Vliv na spotřebu drog

Pacula a kolektiv ve svém článku o vlivu mírnějších sankcí na straně poptávky na riziko a ceny na trhu s marihuanou uvádějí, že hlavně u mladších konzumentů snížení rizika zvýší spotřebu. (Pacula a kol., 2007). Tuto myšlenku neprokazují zkušenosti z USA, kde po zmírnění prohibiční politiky v případě marihuany k nárůstu spotřeby u mladších konzumentů nedošlo. (Donohue, 2011). Je totiž možné, že se v důsledku uvolnění politiky na straně poptávky policie soustředila více na dopadení dealerů. Potom by s rostoucím rizikem rostly ceny a klesalo nabízené množství, ať už předpokládáme rostoucí nebo klesající nabídkovou křivku. (Pacula a kol., 2007)

V případě úplné legalizace by podle Beckerovy teorie racionální závislosti došlo ke snížení cen a poptávka by se zvýšila jistě v dlouhém období, zejména kvůli zvýšené poptávce chudých lidí (závislost by již kromě negativních zdravotních efektů, neměla tak vysoké finanční náklady). Významný vliv nehraje pouze snížení ceny, ale také tlak okolí, který i kvůli cenovému efektu může několikanásobně zvýšit konzumaci návykových látek. Velký tlak může změnit moderované chování na návykové, a to pak vede k přesvědčení, že by legalizace vedla k růstu konzumace drog. (Becker, 1991)

4 Konopí a jeho užití ve zdravotnictví

Nejvyšší obsah THC (aktivní látka, způsobující psychotropní stav) mají usušené samičí květy konopí, ovšem jeho obsah se může velmi lišit mezi jednotlivými druhy. Konopí se ke konzumaci upravuje několika způsoby – buď lze kouřit usušené květy anebo hašiš. Hašiš vzniká oddělením pryskyřice ze zralých samičích květů konopí a jeho obsah THC může být až 5x vyšší než v květech. Rozpuštěním hašiše v různých druzích rozpouštědel potom vzniká konopný olej. Vyjmenované formy konopí jsou nejčastěji užívané ve společnosti. Existují však další možnosti úprav například konopné mléko, nebo syntetické a farmaceutické konopné drogy. (Miovský, 2008)

V Coloradu využívají léčebné konopí již od roku 2000. V následující kapitole uvedu konkrétní nemoci, které lze podle zákona v Coloradu konopím léčit. V této části se ještě zmíním o všeobecném užití marihuany v lékařství.

Lékařské účinky konopí jsou známé již od pradávna. Vědecky dokázané jsou pozitivní účinky konopí při odstraňování **nitroočního tlaku**, který způsobuje zelený zákal a **nechuti k jídlu** po chemoterapii. Látky v konopí ulevují třesům a zpomalují ztrátu svalové koordinace při onemocnění **roztroušenou sklerózou**. Mají protikřečový účinek, který zmírňuje příznaky **epilepsie**. Kanabinoidy mají také analgetický účinek, čehož lze využít při léčbě Parkinsonovy choroby, Tourettova syndromu, Huntingtonovy choroby nebo Alzheimerova onemocnění. Nedávné experimentální výzkumy ukázaly možné využití při poškození způsobeném mozkovou mrtvicí a mají také antibakteriální účinky. (Miovský, 2008)

5 Právní úprava

V této části jsou definovány termíny důležité pro pochopení následujícího obsahu. Dále je popsán způsob, jakým funguje systém užívání marihuany pro léčebné účely a k léčbě jakých nemocí se v Coloradu využívá. V následující části se zaměřím již na podobu fungující legislativy a regulací, tykajících se užívání marihuany pro léčebné účely. Závěr kapitoly je věnován vysvětlení často diskutovaného problému konfliktu práva státu Colorado s právem federálním. (Colorado Department of Revenue, 2013)

5.1 Definice termínů

„Kriminalizace, prohibice“ – „potlačování výroby, dopravy a distribuce drog“ (Běláčková, 2007, str. 25)

„Dekriminalizace“ – „částečné či úplné odstranění trestního postihu při ponechání administrativních sankcí“ (Kohoutek)

„Legalizace, regulace“

- „vyloučení užití látek z určitých společenských situací
    - regulace a kontrola chemických látek prostřednictvím kontroly a licencování prekursorů a samotných omamných látek
    - kontrola státních hranic
- omezení dostupnosti látky pro určitou skupinu obyvatel
    - regulace dostupnosti například prostřednictvím lékařů (výdej na předpis).“ (Běláčková, 2007, str. 25)

„unce“ – 28,35 gramů

„Podnik manipulující s marihuanou“ – pěstírna, testovací zařízení, výrobní zařízení nebo prodejce marihuany

5.2 Právní úprava lékařské marihuany

V listopadu roku 2000 si obyvatelé Colorada odhlasovali tzv. „Amendment 20“, dodatek legalizující využívání konopí pro lékařské účely. Stát od té doby vydává registrační identifikační karty, které opravňují buď pacienty anebo jejich pečovatele pěstovat, vlastnit a užívat marihuanu k léčbě některých nemocí ze skupiny těch, u kterých byl prokázán příznivý efekt. (Steiner) V té době ještě neexistovaly žádné prodejny, ale někteří pečovatelé se stali distributory pro více pacientů. Tento trend se začal rozšiřovat a v roce 2009 došlo k vytvoření a schválení legislativního návrhu na ustanovení nového práva, které by legitimovalo existenci prodejen s lékařskou marihuanou. Od roku 2010 je pěstování, zpracování a prodej konopí pro lékařské účely legální a přísně regulované a podléhá dani z prodeje. (Sensible Colorado, 2013) V následující části je popsané, jak jsou regulovány jednotlivé segmenty na trhu:

5.2.1 Pacienti

Osoba může užívat marihuanu pro její léčebné účinky, pokud lékař usoudí, že pacient bude mít z takové léčby přínos. Pacient v takovém případě musí být obyvatelem Colorada, vlastnit **identifikační kartu** a musí být zapsán v systému, pro zabránění zneužití. Pacient nesmí užívat marihuanu pro jiné než lékařské účely. Pokud je pacient mladší 18 let, musí mít doporučení 2 na sobě nezávislých lékařů a jeho rodiče musí být poučeni o účincích takové léčby. Rodiče potom přebírají zodpovědnost za dávkování a poskytování marihuany nezletilému.

Pacient může nakoupit až **2 unce** marihuany a to pouze v licencované prodejně k tomu určené, nikoliv pěstírně nebo výrobním zařízení. Nebo si sám smí pěstovat **až 6 rostlin**, kdy pouze 3 mohou být dospělé a 3 nedospělé. (Steiner)

5.2.2 Lékaři

Lékař může předepsat léčebné konopí pacientům s těmito nemocemi: rakovina, HIV, AIDS, glaukom (zelený zákal), kachexie, svalové křeče, epilepsie, těžké žaludeční nevolnosti a silné bolesti. (Colorado Department of Public Health and Environment)

5.2.3 Obchodníci

Osoba žádající o licenci k založení podniku manipulujícího s marihuanou musí být starší 21 let, být obyvatelem Colorada minimálně 2 roky, mít čistý trestní rejstřík, musí zaměstnávat osoby pouze s čistým trestním rejstříkem, nesmí být šerif ani policista nebo maloprodejce ani velkoprodejce potravin. Držitel licence dostane odznak, který musí viditelně nosit. Povinností vlastníka obchodu je také nainstalovat kamerový systém a alarm. Pěstování, zpracování a prodej lékařské marihuany podléhá přísným hygienickým podmínkám a kontrolám. Osoba, která vyrábí produkty z lékařské marihuany určené k jídlu, musí disponovat certifikátem „ServSafe Food Handler“ nebo absolvovat kurz manipulace s jídlem.

Každý podnik manipulující s marihuanou musí používat identifikační systém MITS. MITS je internetový nástroj spárovaný s radiovou identifikační technologií, díky které je možné identifikovat jednotlivé produkty lékařského konopí od semena až po rostlinu a její zpracování a prodej. Slouží i k tomu účelu, aby stát mohl kontrolovat kvalitu a nedocházelo k jejím rozdílům napříč státem.

Místo, kde je prodávána lékařská marihuana, musí být označeno jako „území s omezeným přístupem“. Do takového území mohou být vpuštěny pouze osoby s identifikační kartou opravňující ke konzumaci nebo nákupu lékařské marihuany.

Aby mohl prodejce marihuany pro léčebné účely prodávat také marihuanu pro rekreační užití, musí zakázat vstup do své prodejny osobám mladším 21 let. Pokud tak neučiní, je potřeba rozdělit prodejnu na dvě části včetně vchodů. Jestli prodává nebo pěstuje marihuanu pro oba účely, musí mít pro oba typy unikátní licenci. Je povinen rozlišovat léčebnou a rekreační marihuanu jak při prodeji, tak v účetnictví. Účetní knihy si osoba vedoucí podnik manipulující s marihuanou musí ponechat 3 roky.

Osoba, která chce založit podnik manipulující s marihuanou pro lékařské užití, musí požádat o licenci. Poplatky za žádosti a licence jsou různé. Více informací v příloze. (Colorado Department of Public Health and Environment)

5.3 Postup před legalizací v roce 2014

5.3.1 rok 2006

Pokud mluvíme pouze o marihuaně pro rekreační užití, do roku 2006 bylo její užívání v Coloradu dekriminalizováno. Její vlastnictví bylo klasifikováno jako přestupek. V roce 2006 se hlasovalo o úplné legalizaci pro starší 21 let úplně poprvé. Dodatek 44 ale nebyl přijat. (Denver Post, 2006) Na rozdíl od současného systému iniciativa dodatku 44 požadovala pouze odstranění pokuty při držení marihuany. Dnešní systém je plně regulovaný a jsou nastavena jasná pravidla pro pěstování, zpracování, výrobu, prodej, konzumaci a držení marihuany. (Ferner, 2012)

5.3.2 rok 2012

6. listopadu 2012, v den prezidentských voleb, proběhlo v historii Colorada již druhé hlasování o legalizaci a tentokrát již skončilo pozitivně v její prospěch. Zákon, který je nazýván Amendment 64, byl přijat 10. prosince 2012. Ve stejný den byla ustanovena rada nazvaná „Task Force“. V jejím čele stáli Barbara Brohl a Jack Finlaw. Jejich úkolem bylo nastavit právní, politické a procedurální záležitosti, podávat legislativní návrhy, žádosti a regulace. Dalším jejich úkolem bylo poskytovat politická doporučení pro Zákonodárný sbor. (Colorado Department of Revenue, 2013)

5.3.3 rok 2013

Během roku 2013 Zákonodárný sbor přijal opatření, aby mohl být Amendment 64 implementován. Guvernérem byly podepsány 28. května 2013.

V zákoně House Bill 1318 je uvedeno, že ministerstvo financí státu Colorado (Department of Revenue) musí do 1. července 2013 vytvořit směrnice, které budou regulovat vystavení, obnovení, pozastavení a odebrání licence pro manipulaci s marihuanou a vyřizování žádostí a správu poplatků za licence. (Colorado Department of Revenue, 2013)

Správa licencí

Do 1. října 2013 měly jednotlivé okresy povinnost ustanovit subjekt, který bude spravovat žádosti, udělovat licence, vybírat poplatky a udělovat pokuty za porušení zákona. V jeho pravomoci je také zákaz provozu podniku manipulujícího s marihuanou.

Od 1. října 2013 začalo ministerstvo financí přijímat a zpracovávat žádosti o udělení licence pro založení podniku manipulujícího s marihuanou pro rekreační účely. Jednotlivé okresy začaly přijímat přihlášky k založení podniku manipulujícího s marihuanou. Jejich povinností bylo vydat licence do 90 dnů od podání žádosti. Licence se stejně jako u lékařské marihuany vydávají s platností na jeden rok a je možné je prodloužit po podání nové přihlášky.

Polovina poplatku za licence je určena okresu, ve kterém je zaveden nový podnik manipulující s marihuanou. (Colorado Department of Revenue, 2013)

Poplatky za licence pro rok 2014

Stejně jako u podniků manipulujících s lékařskou marihuanou, i u marihuany pro rekreační účely jsou poplatky za žádost o licenci a za licenci samotnou. Více informací je uvedeno v příloze.

5.4 Amendment 64: Regulujte marihuanu jako alkohol!

Iniciativa Amendment 64 (neboli Dodatek 64) vznikla za účelem regulovat užívání marihuany stejně jako alkohol ve státě Colorado. Jejími členy byli aktivisté, podnikatelé, organizace a odborníci z různých států po celém světě. S výsledkem 55 % (Gessler, 2012) pro přijetí se tak stát Colorado spolu se státem Washington D. C. staly

prvními státy v USA legalizující marihuanu pro rekreační účely. Dodatek upravuje následující:

5.4.1 Vlastnictví

Podle tohoto zákona je od 1. ledna 2014 pro osoby starší 21 let legální vlastnit, užívat, nakupovat a převážet **maximálně unci** marihuany a příslušenství k jejímu užívání. Lidé v Coloradu mohou také pěstovat a zpracovávat maximálně **6 rostlin** marihuany, avšak maximálně 3 z nich mohou být dospělé. Bez postihu je také **darování** nelicencovaným prodejcem (ne prodej) maximálně unce marihuany osobě starší 21 let. (Amendment 64, 2012)

5.4.2 Prodej

Prodej marihuany pro rekreační užití je legální pouze osobám starším 21 let. Prodávat ji mohou pouze obchody a zaměstnanci s licencí udělenou okresními subjekty, které mohou stanovit různé podmínky pro její udělení. Licence jsou udělovány pouze obyvatelům státu Colorado. Vzhledem k maximálně legálně drženému množství (1 unce) je možné nakoupit a prodat pouze toto množství a jen obyvatelům státu Colorado. Pro nerezidenty je maximální možné prodané množství ustanoveno na ¼ unce.

Spotřebitel není povinen obchodu podávat žádné osobní informace, jiné než věk a stejně tak by je obchod neměl požadovat - stejná pravidla, jako při nákupu alkoholu.

Na marihuanu pro rekreační účely by měla být uvalena spotřební daň, její výše by neměla převýšit 15 % před 1. lednem 2017, ale bude určena zákonodárným sborem, který by také měl vytvořit postup jak daně vybírat. Prvních 40 milionů dolarů bude určeno **fondu pro veřejné školy**. (Amendment 64, 2012)

5.4.3 Konzumace

Konzumace marihuany je přísně regulovaná. Marihuana je výlučně určena pro osobní užití v soukromí. Je zakázáno ji konzumovat na **otevřených a veřejně přístupných** místech, například: zastávky MHD, stejně jako dopravní prostředky, školy, zábavní, sportovní a hudební události, parky, hřiště, chodníky a silnice, otevřené kavárny, bary, restaurace, ani obchody s marihuanou. To platí nejen pro marihuanu určenou ke kouření, ale i pro pokrmy. Také není dovoleno provozovat coffee shopy, typické hlavně pro Amsterdam.

Je možné marihuanu konzumovat v hotelech, pokud to dovolují, avšak státem Colorado je určeno maximum pokojů, ve kterých může být marihuana užívána a to je 25 %. Nesmí se konzumovat na balkonech, pokud jsou viditelné z veřejných míst. (Amendment 64, 2012, Colorado Department of Revenue, 2013)

5.5 Směrnice o obalech

Od 1. února 2015 platí směrnice upravující balení produktů a polotovarů z marihuany. Hlavní zájem je veřejné zdraví a bezpečnost. Každý výrobek s marihuanou jak pro lékařské, tak i pro rekreační užití, musí být zabalený v balení, které nebudou schopny otevřít děti, a to i při opakovaném použití. Platí to i při převozu z jednoho místa na druhé, například z výroby do obchodu. Pokud v takovém balení nejsou, v obchodě ho prodavač do takového obalu musí přesunout.

Výrobky tekutého charakteru musí být opatřeny popiskem s doporučenou dávkou, anebo dodávány s odměrkou.

Každý produkt musí byt označen licenčním číslem místa, kde byla marihuana vypěstována a také kde byla zpracována. Musí být uvedena všechna hnojiva použitá při pěstování. (Colorado Department of Revenue, 2015)

5.6 Postihy a penalizace

5.6.1 Postihy za držení většího než povoleného množství

Postihy jsou rozděleny do několika kategorií s ohledem na množství držené nad dovolený rámec. Při držení marihuany v rozmezí více než 1 - 2 unce, může být udělena pokuta až 100 dolarů. S růstem množství drženého nad povolenou hranici 1 unce, roste také pokuta a postih. Větší množství než dvě unce se považuje za přestupek a pachateli tak hrozí i vězení a pokuty až 5 000 dolarů nebo obojí. Vlastnictví 12 uncí a více je již považováno za trestný čin a může hrozit až 2 roky vězení a pokuta výše 100 000 dolarů nebo obojí. Maximální postih je za držení více než 100 liber (přibližně 45,5 kg) marihuanového koncentrátu a může činit až 750 000 dolarů a 12 let vězení.

5.6.2 Postihy za pěstování, zpracování a výrobu

Pokud soukromá osoba pěstuje marihuanu pro jiné než soukromé užití, dopouští se přestupku, za který může být odsouzena až na 18 měsíců nebo pokutu 5 000 dolarů nebo obojí. Pěstování více než 7 rostlin je trestný čin a pokuta může dosáhnout až půl

milionu dolarů nebo k uvěznění až na 6 let. Také zpracování a výroba bez platné licence je trestný čin. Pokuta může dosáhnout až 750 000 dolarů a osoba může jít až na 12 let do vězení. (Steiner)

5.6.3 Postihy za řízení pod vlivem

Porušení hranice 5 nanogramů THC v krvi je považováno za přestupek. Soud může odebrat řidičský průkaz a udělit trest. Ten se odvíjí od toho, zda se jedná o první porušení toho zákona nebo ne. Při prvním porušení hrozí 5 dní až 1 rok ve vězení, pokuta 600 až 1000 dolarů a 48 až 96 hodin veřejně prospěšných prací. (Steiner). Oponenti tuto hranici považují za příliš nízkou, hlavně pro ty, kteří užívají lékařskou marihuanu. Podle nich je tato hladina, pro lidi užívající marihuanu denně, běžná. Zákon umožňuje pokutovaným uživatelům odvolání. (Ferner, 2013)

5.7 Rozpor s federální legislativou

„Kongres USA považuje marihuanu za nebezpečnou drogu a její distribuci a prodej za vážný trestný čin, který přináší významný příjem rozsáhlým nelegálním podnikům, gangům a kartelům.“ (Cole, 2013, str. 1). Ministerstvo spravedlnosti si klade za povinnost prověřovat nejzávažnější hrozby efektivním a racionálním způsobem. Po tom, co některé státy legalizovaly marihuanu pro léčebné účely, se zaměřuje na určité priority, které jsou nejvýznamnější pro federální vládu. Mezi tyto priority patří hlavně **prevence distribuce mladistvým**, rozšíření marihuany do států, kde není legální, zabránění **násilí**, **řízení** pod vlivem, pěstování na veřejných prostranstvích a chtějí také zabránit ziskům na **černém trhu**.

Federální vláda se ve vynucování těchto pravidel spoléhá na jednotlivé státy a okresy a jejich zákony. *„Ministerstvo spravedlnosti v historii nikdy nepodporovalo postihování jednotlivců vlastnící pouze malé množství marihuany pro osobní užití na soukromém pozemku.“* (Cole, 2013, str. 2). Postihuje zejména pachatele, kteří porušují výše zmíněné priority, které jsou pro ně důležité.

Ministerstvo spravedlnosti předpokládá, že státy, které přijaly legislativu dekriminalizující nebo legalizující užívání marihuany, budou užívání silně a efektivně regulovat. Systém musí být efektivní hlavně v praxi a dbát hlavně na ochranu veřejné bezpečnosti a zdraví. Pokud Ministerstvo spravedlnosti bude mít pochyby o efektivnosti

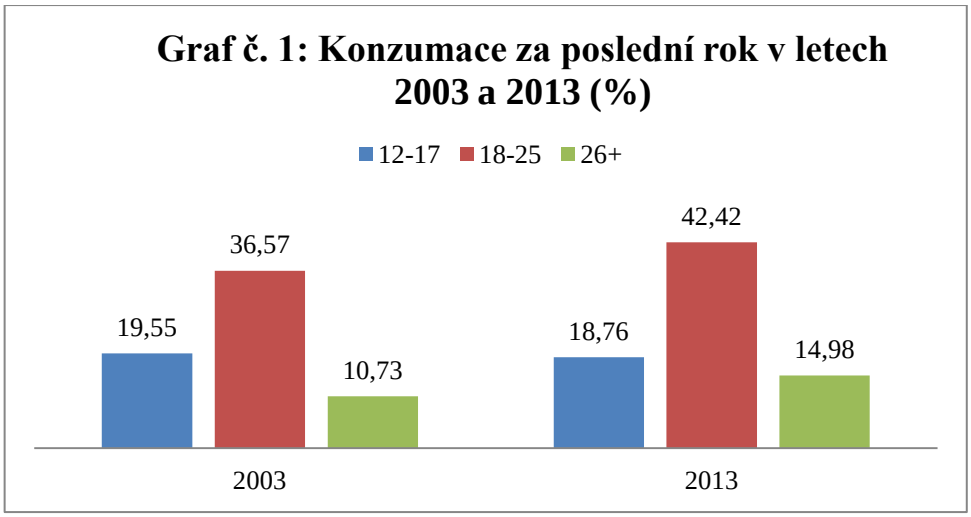
anebo způsobu vynucování práv, může požadovat sjednání nápravy nebo samo zakročit. (Cole, 2013)

Co však činí problém hlavně majitelům maloobchodů a lékáren, je neochota bank manipulovat s penězi z prodeje marihuany, proto není možné používat platební karty při placení, a tak je tohle podnikání stále velmi riskantní. (Sherren, 2015)

6 Vliv legalizace lékařské marihuany

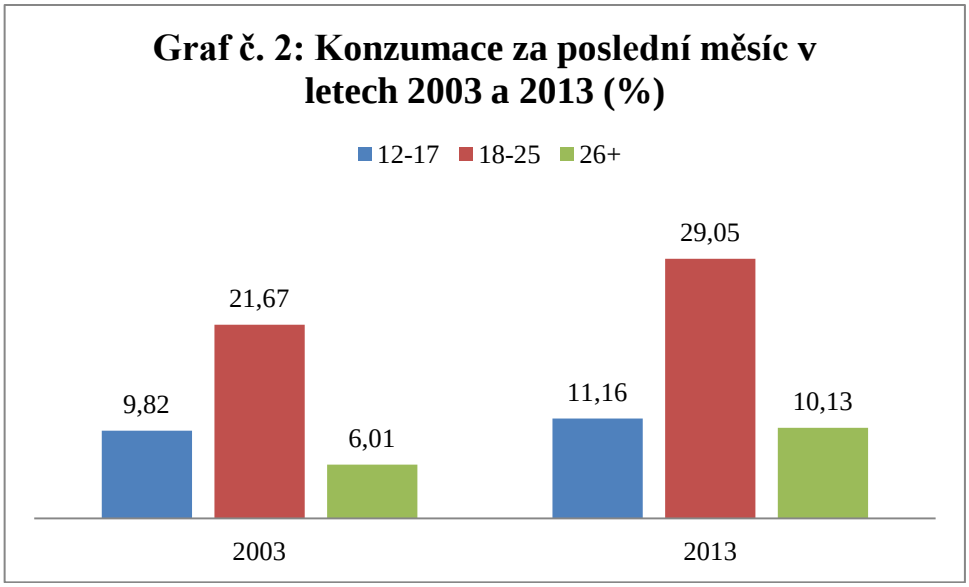
6.1 Poptávka

Data ohledně poptávky a konzumace marihuany nejsou až do roku 2003 volně dostupná pouze pro stát Colorado, proto se práce zaměří na období po tomto roce a více podrobně potom na období od roku 2006. V následujícím grafu je znázorněna konzumace marihuany v Coloradu mezi jednotlivými věkovými skupinami za poslední rok, v letech 2003 a 2013. Mezi dospělými osobami konzumace roste, ale naopak u mladistvých, konzumace velmi pomalu klesá. Ve srovnání s USA je Colorado dlouhodobě nadprůměrné. V roce 2003 ve věkové skupině 12 – 17 v celých USA užilo marihuanu v předchozím roce **15,38 %**, 18 – 25 let - **29,13 %** a starší 26 let pouze **6,95 %**. Do roku 2013 konzumace v celých USA rostla u dospělých, a stejně jako v Coloradu klesala u mladistvých. V nejmladší skupině poklesla skoro o 2 % a v obou skupinách dospělých vzrostla o 2 % v každé. (National Survey on Drug Use and Health: Comparison of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and the District of Columbia), 2014)

Zdroj:National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and he District of Columbia)

Nedostatkem ve vypovídací schopnosti informací o konzumaci v posledním roce, je dle mého názoru to, že marihuanu mohl někdo pouze jednou vyzkoušet a již se k ní nikdy nevracet. Není jasné jak velkou část z těch, co uvedli, že marihuanu v minulém roce měli, takoví lidé tvoří. Tento ukazatel je užitečný v tom, že obecně naznačuje dostupnost látky a náchylnost a sympatie obyvatel daného území. Myslím si, že přesnějším ukazatelem o poptávce jsou informace o konzumaci v posledním měsíci. Je samozřejmě možné, že i mezi těmi, kteří užili látku v minulém měsíci, mohou být takoví, kteří se k ní již nevrátí, nebo ji nebudou konzumovat pravidelně, avšak si dovolím tvrdit, že jejich část bude menší z důvodu kratšího období zkoumání. V následujícím grafu jsou tyto informace znázorněny. Je evidentní, že konzumace v posledním měsíci je ve všech věkových skupinách i v obou letech nižší než při sledování konzumace za poslední rok. Ve srovnání s USA, i tento ukazatel indikuje vyšší spotřebu v Coloradu v obou sledovaných letech.

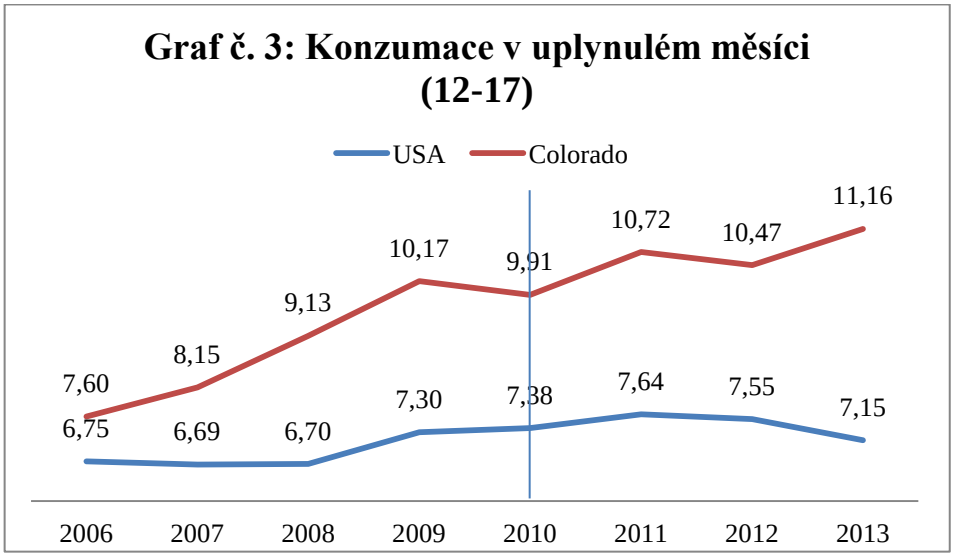

Zdroj:National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and he District of Columbia)

6.1.1 Vývoj konzumace podle věkových kategorií mezi lety 2006 a 2013

Rostoucí trend je zřejmý i z následujících grafů, které zachycují podíl konzumace v jednotlivých letech v osmiletém období 2006 – 2013 v jednotlivých věkových skupinách. Rok 2010 je vyznačen z důvodu uvedení nové legislativy ohledně lékařské marihuany. Zatímco u nejmladší věkové skupiny zapříčinil pokles v konzumaci, po kterém ale následoval růst nad úroveň roku 2009, ve skupině starších 26 let způsobil nárůst, který byl následován poklesem.

6.1.1.1 Mladiství 12 – 17 let

Zdroj: The legalization of marijuana in Colorado: The Impact. 2014. Vol. 2. Colorado: Rocky Mountain High Intesity Drug Trafficking Area.
National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and he District of Columbia)

Jak již bylo naznačeno u grafů s rozdíly v konzumaci mezi lety 2003 a 2013, Colorado je, co se týká konzumace mladistvých, nadprůměrné ve srovnání s USA. V roce 2012 bylo Colorado na 4. místě v konzumaci marihuany v nejmladší věkové skupině. Státy, ve kterých je legální užívání lékařské marihuany, mají obecně vyšší podíl konzumentů na celé populaci než ty, kde legalizace neproběhla. V roce 2013 tento **rozdíl činil 2,7 %**, konzumace ve státech kriminalizující užívání je prevalence 6,7 % a v těch, kde je lékařská marihuana legalizována 9,4 %. (The legalization of marijuana in Colorado: The Impact, 2014)

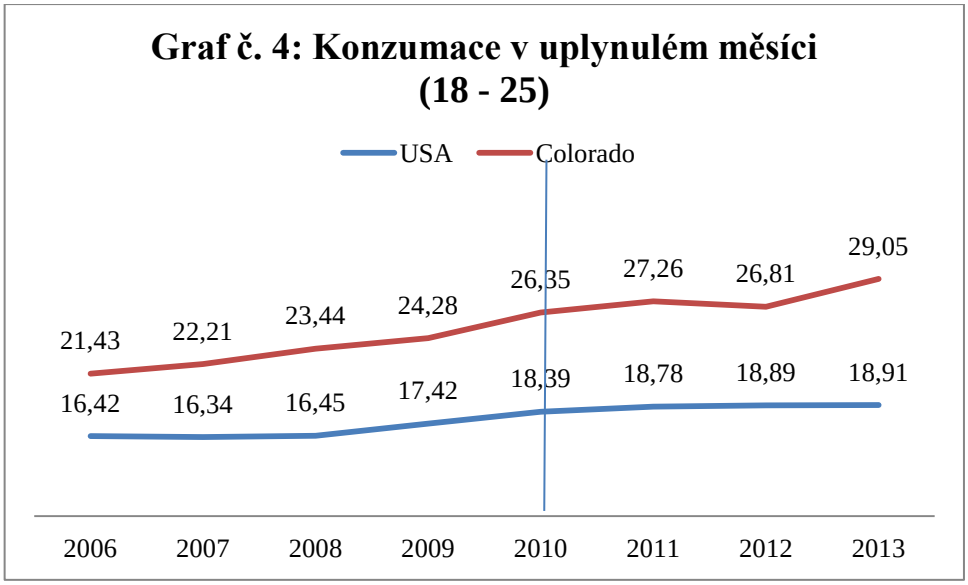
Nepříznivý fakt znázorněný na grafu nahoře, je dle mého rostoucí trend konzumace mezi mladistvými, zvlášť ve srovnání s celými USA, kde je od roku 2011 trend mírně klesající. Podle výzkumu ministerstva zdravotnictví Colorada je ale trend opačný. V roce 2011 zaznamenali 22 % středoškoláků, kteří užili konopí v posledním měsíci, v roce 2013 takových bylo 20 %. (Sullum, 2014) 6 % studentů ve věku 17 – 18 let v roce 2013 uvedlo, že kouří marihuanu každý den a 60 %, že nepovažuje marihuanu za škodlivou. (The legalization of marijuana in Colorado: The Impact, 2014). Podle průzkumu na středních školách v Coloradu, provedeném v červenci roku 2014 89 % škol uvedlo, že se zvýšil počet incidentů spojených s marihuanou. 57 % z nich se týkalo držení buď sušené marihuany, nebo jedlého produktu s obsahem marihuany. Dokonce

37 % případů se týkalo zjištění THC v těle studentů. 16 % škol uvedlo, že řeší více než 10 případů spojených s marihuanou měsíčně. Většina ze studentů získala marihuanu buď od kamaráda, který ji obstaral legálním způsobem, anebo od rodičů. (Baker, 2015)

Podle průzkumu Healthy Kids Colorado je trend užívání v této věkové skupině stejný od roku 2005. Obecně s užíváním začínají dříve chlapci než dívky a to někdy mezi 13 a 16 lety. Vyšší prevalence se vyskytuje u černošských a hispánských studentů a nižší naopak u asiatů. (Anderson, 2015)

V této věkové skupině v roce 2013 skoro 20 % respondentů uvedlo, že je pro ně **snadné** si obstarat marihuanu. V roce 2003 to bylo téměř 29 %. 8 % respondentů v roce 2013 konstatovalo **první užití** marihuany ve věku mezi 12 a 17. (National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates)

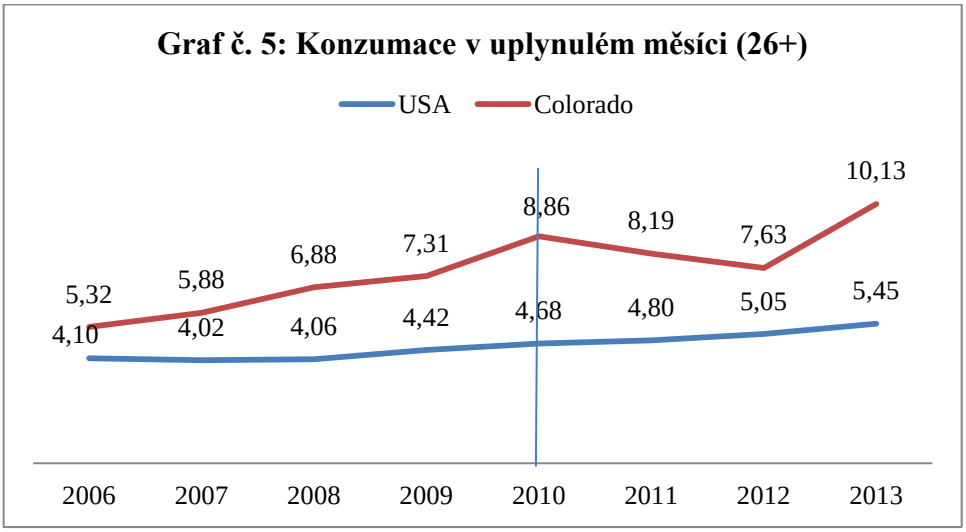
6.1.1.2 Dospělí do 25 let

Zdroj: The legalization of marijuana in Colorado: The Impact. 2014. Vol. 2. Colorado: Rocky Mountain High Intesity Drug Trafficking Area.
National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and he District of Columbia)

I mezi staršími obyvateli Colorada je jasný rostoucí trend konzumace a je strmější než ve zbytku USA. Co se týká snadnosti opatření marihuany, 11 % respondentů to považuje za jednoduché a poprvé v této věkové skupině užilo marihuanu necelých 10 % populace.

6.1.1.3 Starší 26 let

Zdroj: The legalization of marijuana in Colorado: The Impact. 2014. Vol. 2. Colorado: Rocky Mountain High Intesity Drug Trafficking Area.
National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and he District of Columbia)

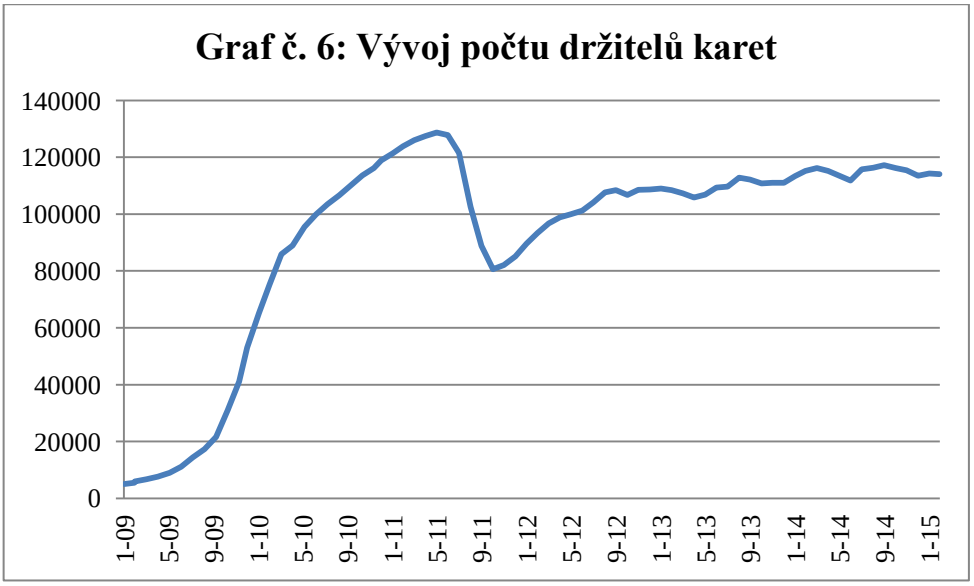
V nejstarší zkoumané skupině respondentů je prevalence dokonce v roce 2013 nižší, než u nejmladší zkoumané skupiny, ale jako snadné označuje obstarání si marihuany téměř 25 % respondentů. Poprvé v tomto věku ji užila necelá polovina procenta. (National Survey on Drug Use and Health: Comparision of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and he District of Columbia)

6.1.2 Užívání lékařské marihuany

Ministerstvo zdravotnictví Colorada měsíčně provádí statistku ohledně počtu registrovaných uživatelů lékařské marihuany a informací o nich. Ke konci března tohoto roku 94 % pacientů užívalo lékařskou marihuanu na tzv. **„silnou bolest“**, 16 % na svalové **křeče** a 10 % na **nevolnost**. Zbývající nemoci léčené marihuanou jsou zastoupeny zhruba 3 % každá. Součet nedává dohromady 100%, z toho důvodu, že někteří užívají marihuanu k léčbě více nemocí. (Medical marijuana statistics. 2009). Vysoké zastoupení pacientů se „silnou bolestí“ je pravděpodobně zapříčiněno tím, že je nejsnazší tento symptom předstírat a identifikační kartu na legální nákup marihuany získat. „Není tajemstvím, že někteří uživatelé lékařské marihuany v Coloradu, využívají trhu s lékařskou marihuanou bez legitimního důvodu.“ (Sullum, 2014)

Následující graf zachycuje měsíční vývoj počtu držitelů registračních karet opravňující k užívání lékařské marihuany od začátku roku 2009. Zatím nevyšší počet držitelů byl

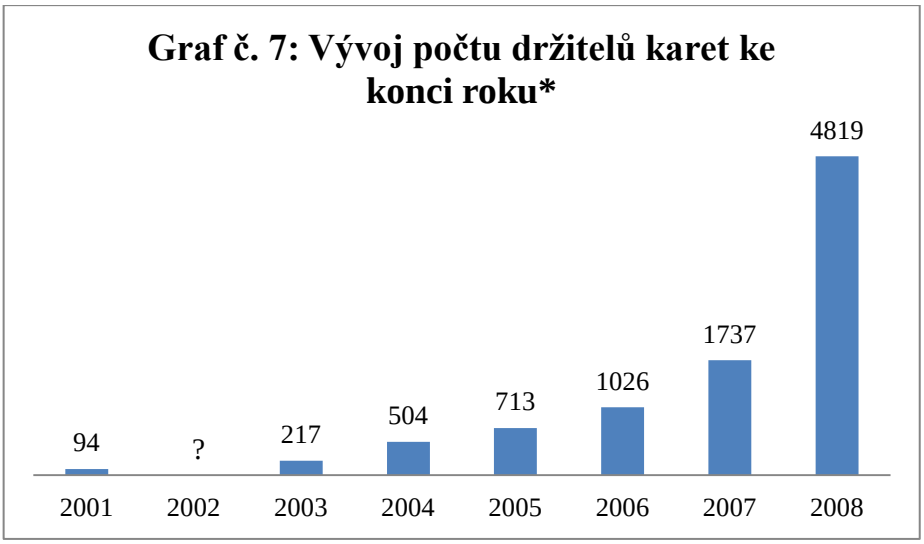
v **červnu roku 2011 a to 128 698**. V listopadu stejného roku nastal dosud největší propad na 80 558 držitelů. Pravděpodobným důvodem může být neochota držitelů prodlužovat si licenci, protože od prosince stejného roku jeho cena klesla z 90 na 35 dolarů. Dalším důvodem může být přechod na černý trh (Breathes, 2012), ale vzhledem k následnému růstu v roce 2012 se domnívám, že cena licence byla silnější faktorem.

Zdroj: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment

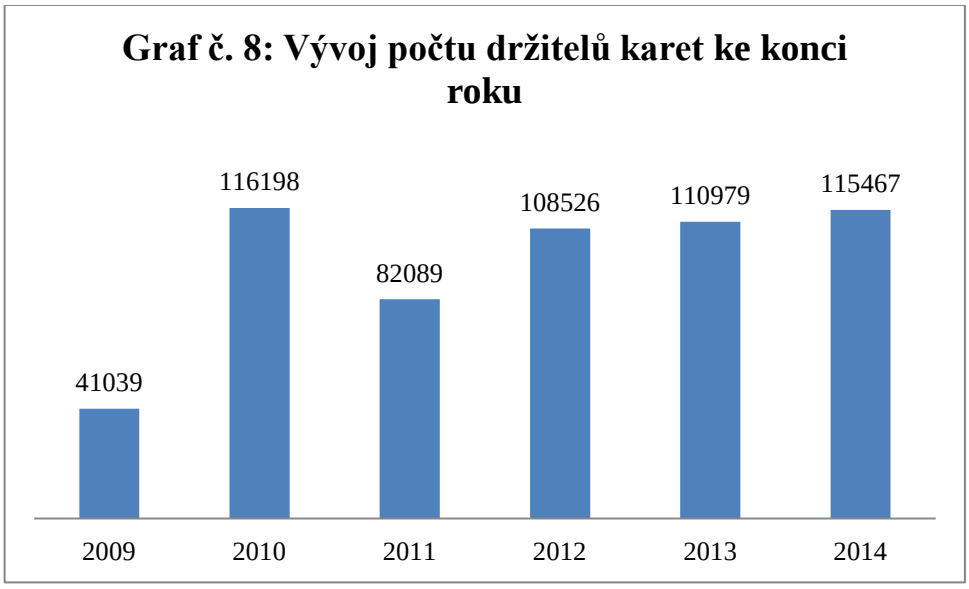
Od začátku roku 2012 je patrný mírný rostoucí trend, který v listopadu roku 2014 začíná přecházet v mírně klesající. V současné době identifikační kartu k nákupu lékařské marihuany drží zhruba **2 % populace Colorada**. (Suburban Stats, 2015)

Na následujících grafech jsou shrnuty počty držitelů karet ke konci roku, rozděleny na období do roku 2008 a po něm. Data z období 2001 – 2008 jsou velmi omezená. V prvním roce legální lékařské marihuany se k jejímu užívání registrovalo 97 pacientů a 94 z nich dostalo identifikační kartu, za kterou zaplatili 140 dolarů. Průměrný věk byl 46 a zastoupení mužů 71 %. Na silnou bolest užívalo marihuanu tenkrát pouze 61 % pacientů.

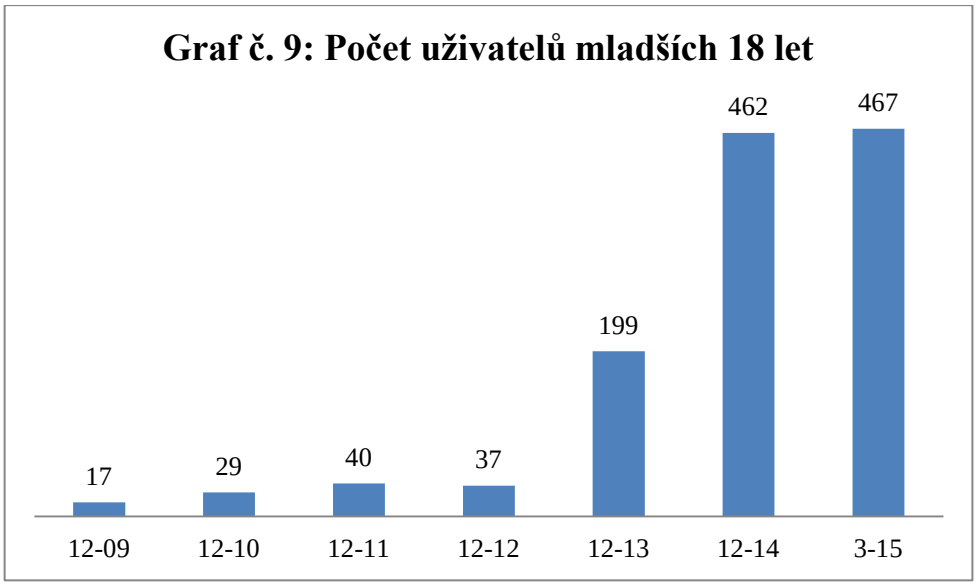
Zdroj: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment
**v roce 2002 nejsou data dostupná a v roce 2007 jsou ke konci října*

V prosinci roku 2014 se snížila cena identifikační karty na 15 dolarů. Průměrný věk držitelů karet se pohybuje okolo **41 let** a většinu tvoří stále **muži**, jejich podíl se však snižuje a dnes tvoří **65 %**.

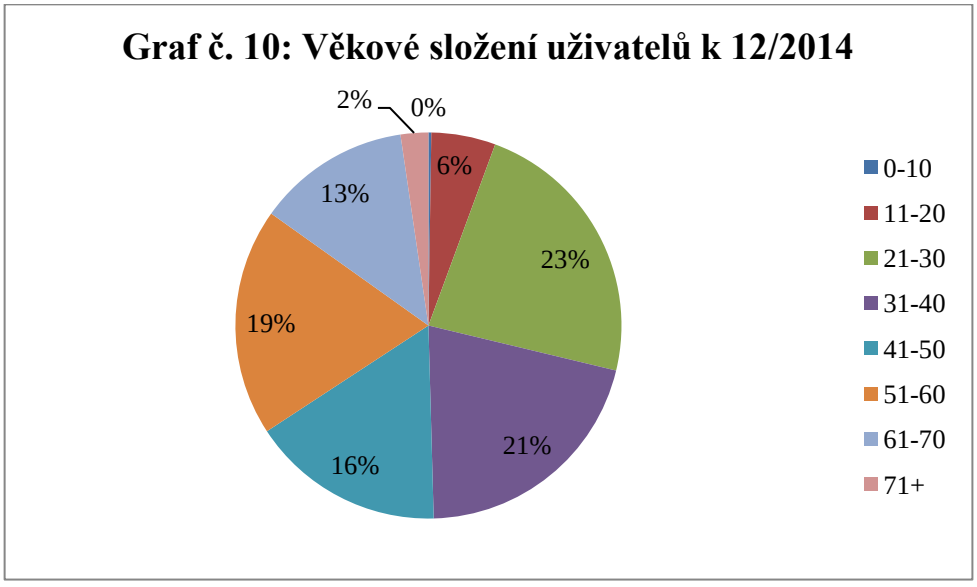

Zdroj: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment

Velmi strmě narůstá podíl mladistvých držitelů identifikačních karet. V následujícím grafu je uveden jejich počet vždy ke konci daného roku a aktuální počet k březnu 2015.

Zdroj: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment

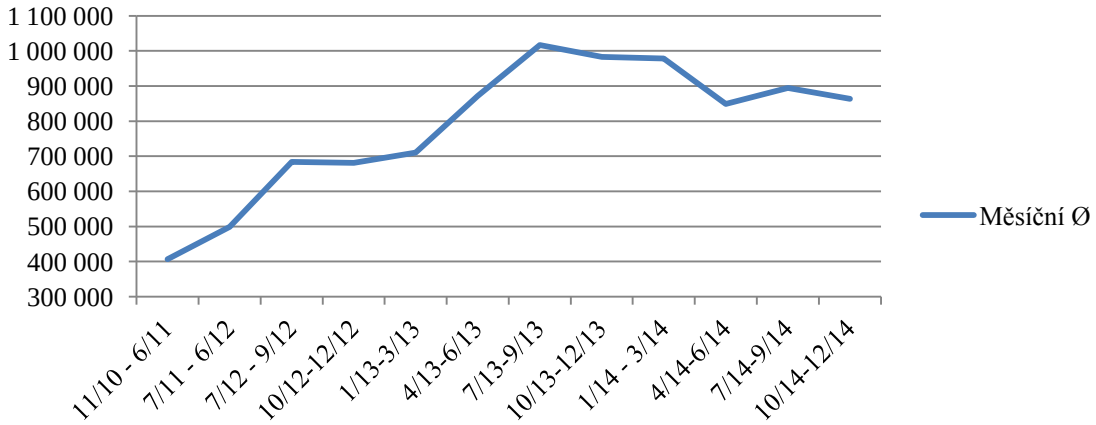
Zdroj: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment

6.2 Příjmy z daní po regulaci v roce 2010

Jak je již zmíněno v kapitole o legislativě, Colorado přijalo v roce 2010 zákon legalizující regulovaný prodej marihuany pro lékařské účely ve specializovaných lékárnách. Od té doby byla marihuana daněna 2,9 % + lokální daně uvalené jednotlivými samosprávami. V následujícím grafu je znázorněn průměrný měsíční příjem z daní od listopadu 2010 do konce roku 2014. Zatímco až do začátku roku 2014 příjem rostl, po legalizaci rekreační marihuany je zřejmý mírný pokles, který nadále trvá. Za celý minulý rok se na dani z prodeje vybralo celkem 10 756 212 dolarů, na

rekreační o necelé 2 miliony méně (8 952 874 dolarů). Na rekreační je uvalena ještě dodatečná daň, více se problému věnuji dále v práci.

Graf č. 11: Průměrný měsíční příjem z daně z prodeje

Zdroje: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment
Medical Marijuana Fee and Tax Report. 2012
Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

Tabulka č. 1: Celkové příjmy z daně z prodeje lékařské marihuany od listopadu 2010 do června 2014

Období	Vybrané daně celkem
11/2010 - 10/2011	5 100 000
7/2011 - 6/2012	5 982 950
7/2012 - 6/2013	8 842 669
7/2013 - 6/2014	7 826 125

Zdroje: Medical marijuana statistics. 2009. Department of Public Health and Environment
Medical Marijuana Fee and Tax Report. 2012
Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

6.3 Shrnutí

Tato kapitola se zabývá především vlivem uvolnění prohibitivní politiky ve prospěch pacientů trpících nemocemi léčitelnými lékařskou marihuanou. Důsledkem tohoto kroku bylo zvýšení konzumace marihuany mezi všemi věkovými kategoriemi nehledě na potřebnost marihuany pro zlepšení zdravotního stavu. Znepokojující je růst hlavně mezi mladistvými a s tím spojené problémy ve školách. Dle analýzy konzumace lékařské marihuany, založené na statistikách ministerstva zdravotnictví, se počet držitelů karet od roku 2001 do konce roku 2014 zvyšoval a nyní velmi mírně klesá. Nejčastějším symptomem léčeným marihuanou je silná bolest.

Příjmy z daní z prodeje činily loni přes 10 milionů dolarů.

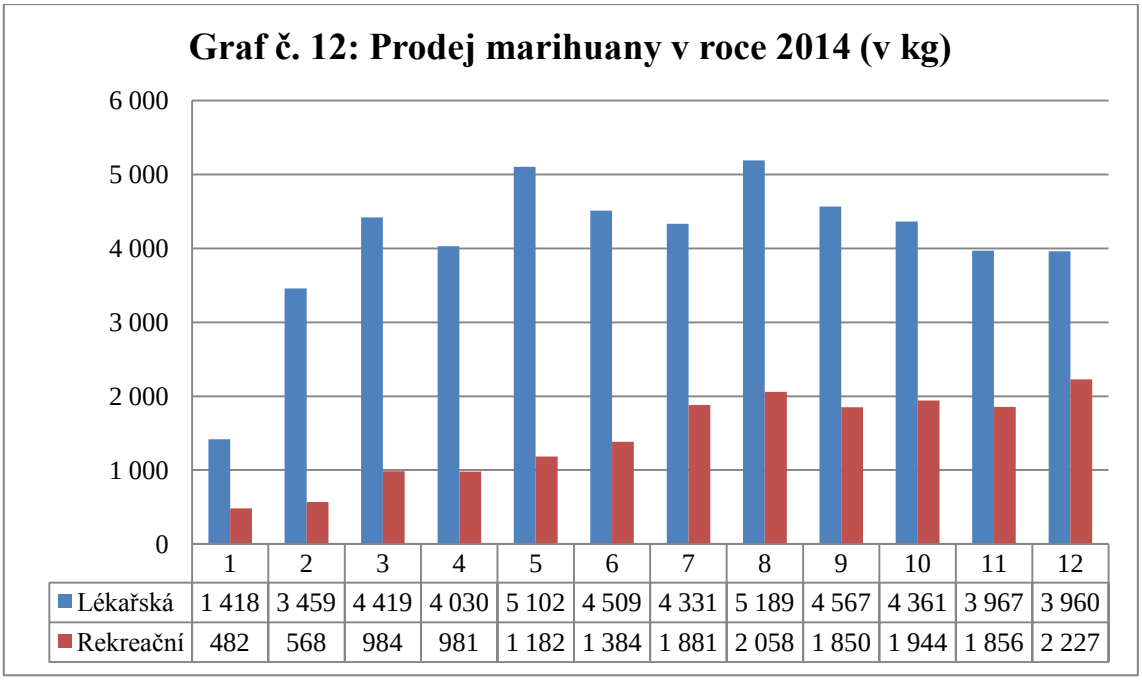
7 Vliv legalizace marihuany pro rekreační užití v roce 2014

7.1 Poptávka a konzumace

Ministerstvo financí si nechalo zpracovat dokument o marihuanovém trhu od nově vzniklé skupiny MPG (Marijuana Policy Group), která nabídla své služby ve věcech monitoringu a výzkumu marihuanového trhu i na dalších 40 let. Členy skupiny jsou Univerzita Boulder a soukromá výzkumná, analytická společnost BBC.

Podle jejich výzkumu byla v roce 2014 poptávka po marihuaně (celkem lékařské i rekreační) odhadem **121,4 tuny + asi 9 tun** zahraniční poptávka. Podle aktuální ročenky vydané ministerstvem financí se za rok 2014 prodalo celkem 49,7 tun lékařské marihuany a 17,5 tuny rekreační, tedy celkem **67,2 tuny**. Autoři výzkumu uvažují pouze osoby starší 21 let a samozřejmě připouštějí existenci **šedého trhu**, do kterého zařazují registrované pečovatele, kteří jsou neformálními pěstiteli a prodejci marihuany bez licence. Ti mohou pěstovat marihuanu na lékařské účely až pro 5 pacientů, přičemž pro každého až 6 kytek. I po legalizaci velmi pravděpodobně stále funguje také **černý trh**, do kterého zahrnují: domácí pěstování, import a nelicencované prodejce („dealery“). (Light a kol., 2014). Je tedy pochopitelný rozdíl mezi odhadem MPG a skutečným prodaným množstvím.

Graf znázorňuje měsíční prodané množství marihuany v roce 2014 v kilogramech. Je zřejmé, že na začátku roku, kdy ještě nebyl obchod s rekreační marihuanou tolik rozvinutý, je její prodané množství ve srovnání s lékařskou malé, avšak na konci roku se mezera zmenšuje. Za celý rok má největší podíl na prodejích hlavní město Denver, kde se prodalo celkem 28 tun (42 %) marihuany z toho 10,5 tuny (60 %) rekreační.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Lékařská	1 418	3 459	4 419	4 030	5 102	4 509	4 331	5 189	4 567	4 361	3 967	3 960
Rekreační	482	568	984	981	1 182	1 384	1 881	2 058	1 850	1 944	1 856	2 227

Zdroj: Colorado Department of Revenue. 2015. Annual Update

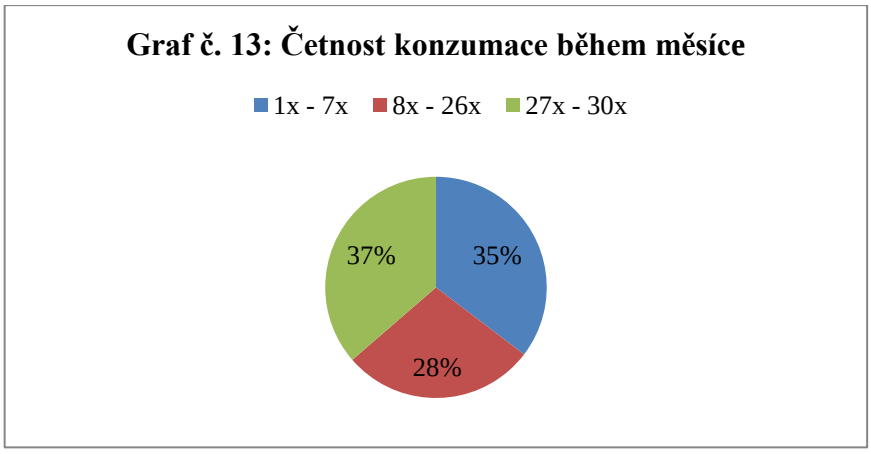
Výrobků určených k jídlu se prodalo celkem téměř 5 milionů kusů, z čehož téměř 3 miliony byly pro rekreační užití. (Department of Revenue, Annual Report, 2014)

Marihuana se v prodejnách prodává nejčastěji v 5 různých hmotnostech – gram, 1/8 unce, ¼ unce, polovina a celá unce. Časté jsou množstevní slevy. Mezi jednotlivými odrůdami se ceny většinou příliš neliší, ale jak je již zmíněno mezi lékařskou a rekreační jsou rozdíly docela velké. Například u nejlépe hodnoceného obchodu na stránce www.weedmaps.com, která poskytuje základní informace o dostupných prodejnách a jejich cenách, si lze 1/8 unce lékařské marihuany pořídit za 24,5 dolaru a stejné množství stejné odrůdy rekreační za 46,3 dolaru. (Terrapin Care Station, 2015). Cena unce lékařské marihuany se pohybuje okolo 200 dolarů (WeedMaps), přičemž ceny celých uncí rekreační nejsou často dostupné na webových stránkách, z čehož usuzuji, že uživatelé často nakupují spíš menší množství více různých odrůd.

7.1.1 Konzumace

Zatím jediný dostupný výzkum zabývající se změnou konzumace v roce 2014 provedlo ministerstvo zdravotnictví Colorada. Zúčastnilo se jej 3 974 respondentů a zachycuje konzumaci starších 18 let v rozmezí prosince 2013 a března 2014.

Z celého vzorku konzumovalo marihuanu v posledních 30 dnech 11 % respondentů. V následujícím grafu je zaznamenána četnost užívání marihuany.

Zdroj: Influential Factors in Healthy Living Survey. Retail Marijuana Public Health Advisory Committee, 2015

Podle výzkumu MPG, zmíněného v předchozí části, ti, kteří konzumují marihuanu více než 26krát měsíčně, nakoupí 66,9 % zboží. Jejich podíl na trhu odhadují na 21,8 %, což je o 15,2 % méně, než ukazuje výzkum ministerstva zdravotnictví. Naopak 29,2 % trhu tvoří lehcí uživatelé - ti, kteří konzumují méně, než 1krát měsíčně, a ti nakoupí 0,3 % prodané marihuany. (Light a kol., 2014)

96 % z dotázaných ministerstvem zdravotnictví, marihuanu kouřilo a 46 % užilo nějaký jedlý produkt s obsahem marihuany. Co se týká vlivu legalizace rekreační marihuany na konzumaci, jen 3 % všech dotázaných uvedla, že se jejich konzumace po legalizaci zvýšila.

72 % z nich uvedlo, že v době pod vlivem neřídili motorové vozidlo, naopak 18 % odpověděli, že řídili 5x v minulých 30 dnech. Celých 7 % řídí motorové vozidlo pod vlivem marihuany každý den. (Barker, 2015)

7.1.2 Vliv na trh s lékařskou marihuanou

Bez znalosti výše daní a dalších regulací na trhu rekreační marihuany by se mohl někomu zdát samozřejmý velký přesun uživatelů lékařské marihuany na trh s rekreační. Nejsou potřeba žádné **identifikační karty** ani lékařský **předpis** a obchod je **anonymní**. Spousta uživatelů lékařské marihuany se na konci roku 2013 rozhodla neprodlužovat si své licence, s tím, se budou nakupovat rekreační. Během roku 2014 se pro své karty ale vrátili, kvůli podstatně vyšší ceně rekreační marihuany, která je dána vyšším zdaněním a ze začátku roku také nedostatkem zboží na trhu. (Hickey, 2014). Nakonec celkový počet identifikačních karet vzrostl v roce 2014 oproti roku předchozímu o 4 488. (Medical marijuana statistics, 2009)

7.2 Černý trh

Legalizace marihuany by teoreticky měla snížit objem prodejů na černém trhu a její cenu. Avšak uvalené daně cenu zvyšují nad úroveň na černém trhu. Konkrétně v Coloradu je cena na černém trhu zhruba **o třetinu nižší** než v obchodech s rekreační marihuanou. Turisty a osoby, které nemají kontakty na prodejce na černém trhu, tento rozdíl pravděpodobně nebude tolik znepokojovat. (Sullum, 2014). Pokud má ale někdo svého známého dealera, nemyslím si, že bude chtít pravidelně nakupovat dražší marihuanu z licencované prodejny, když může dostávat stejné množství od někoho, s kým má dlouhodobý vztah, za nižší cenu.

Speciální skupinou na černém trhu jsou mladiství. Výzkum skupiny MPG pro ministerstvo financí odhaduje, že na černém trhu je 149 tisíc uživatelů marihuany mladších 21 let, což jsou skoro 3 % celé populace Colorada a 20 % populace mladší 21 let. U této věkové skupiny je tento vysoký podíl způsoben zejména nemožností obstarat si marihuanu legálně, a tak směřují na černý trh. (Light a kol., 2014)

Prodejci očekávají, že ceny se budou rok od roku snižovat s nárůstem produkce a prodejců na trhu, a s tím se bude zmenšovat černý trh a jeho konkurenceschopnost. (Sullum, 2014)

7.3 Příjmy z daní, poplatků a vliv na HDP

Následující kapitola se zaměří na to, jaký přínos měla legalizace marihuany pro rekreační užití na příjmy státu z vybraných daní a poplatků. Do příjmů z obchodu s marihuanou pro rekreační užití se zahrnují také příjmy ze žádostí o licenční poplatky a ze samotných licenčních poplatků. Závěr kapitoly se bude věnovat dlouhodobému vývoji HDP Colorada.

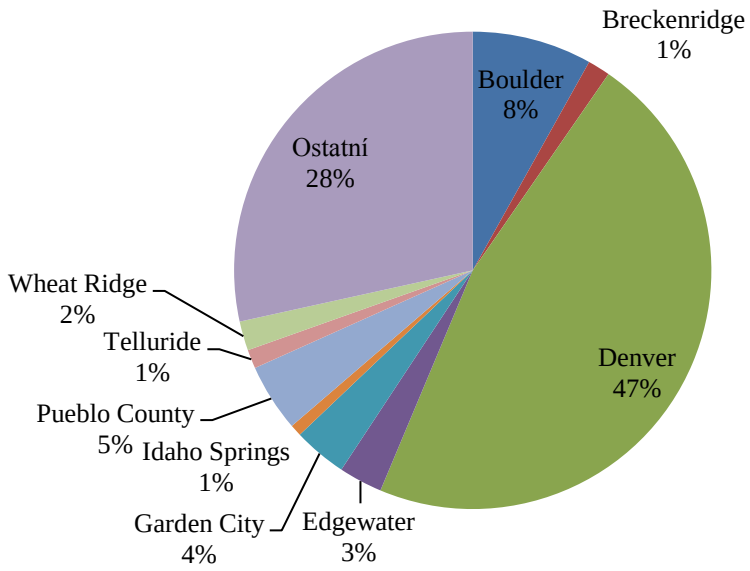
7.3.1 Daň z prodeje

Na marihuanu pro rekreační užití byla v roce 2014 uvalena daň v celkové výši 12,9 %. Daň je rozdělena na 2 části – 2,9 % je běžná daň z prodeje v Coloradu a 10 % je **dodatečná daň** uvalena na rekreační marihuanu. Na marihuanu pro lékařské účely je od roku 2010 uvalena pouze běžná daň z prodeje 2,9%. K nim mohly jednotlivé místní samosprávy požadovat ještě dodatečnou daň, jejíž výše a výběr byli plně v jejich kompetenci. Například město Denver přidává lokální daň 3,62 % na lékařskou a 7,12 % na rekreační. (Light a kol., 2014)

Povinností obchodníků je **měsíčně elektronicky** oznamovat výši vybraných daní Ministerstvu financí na sekci Výnos z daně maloobchodu a Výnos z daně maloobchodu s rekreační marihuanou. 2,9% daně a lokální daně spadají pod správu Výnosu z daně maloobchodníků a 10% spravuje sekce Výnos daně z maloobchodu s rekreační marihuanou.

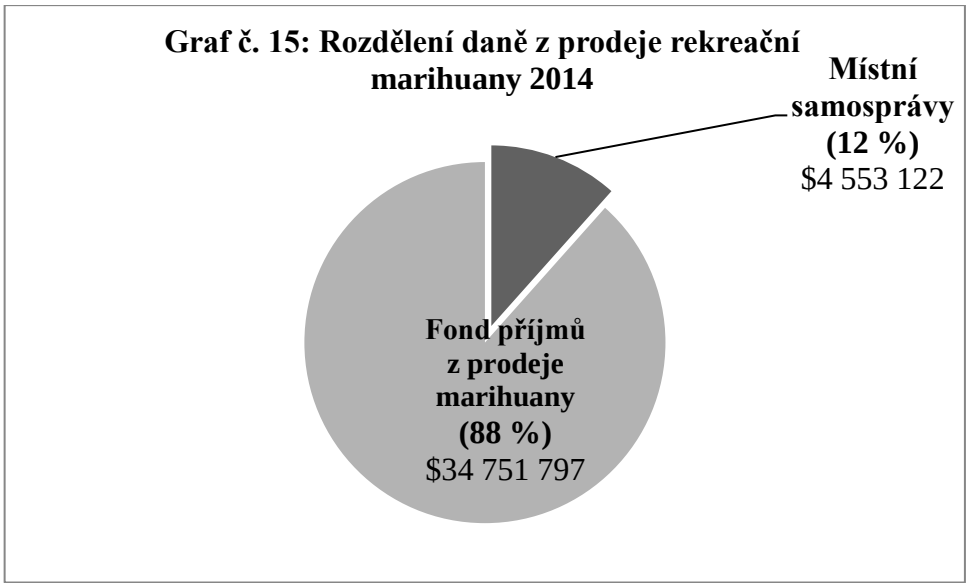
Vybraná daň z prodeje rekreační marihuany je rozdělena mezi **jednotlivé místní samosprávy**, kterým je přiděleno 15 % z 10% dodatečné daně a **Fond příjmů z prodeje marihuany** (Marijuana Cash Fund), kterému náleží celá daň z prodeje (2,9 %) a zbytek z dodatečné 10% daně. Příspěvek dostanou pouze místní samosprávy, ve kterých je prodejna s rekreační marihuanou a jeho výše se odvíjí od částky, kterou jednotlivé samosprávy vybraly, nehledě na jimi uvalené daně (Hunt, 2014).

Graf č. 14: Rozdělení výnosu z daně z prodeje rekreační marihuany mezi samosprávy

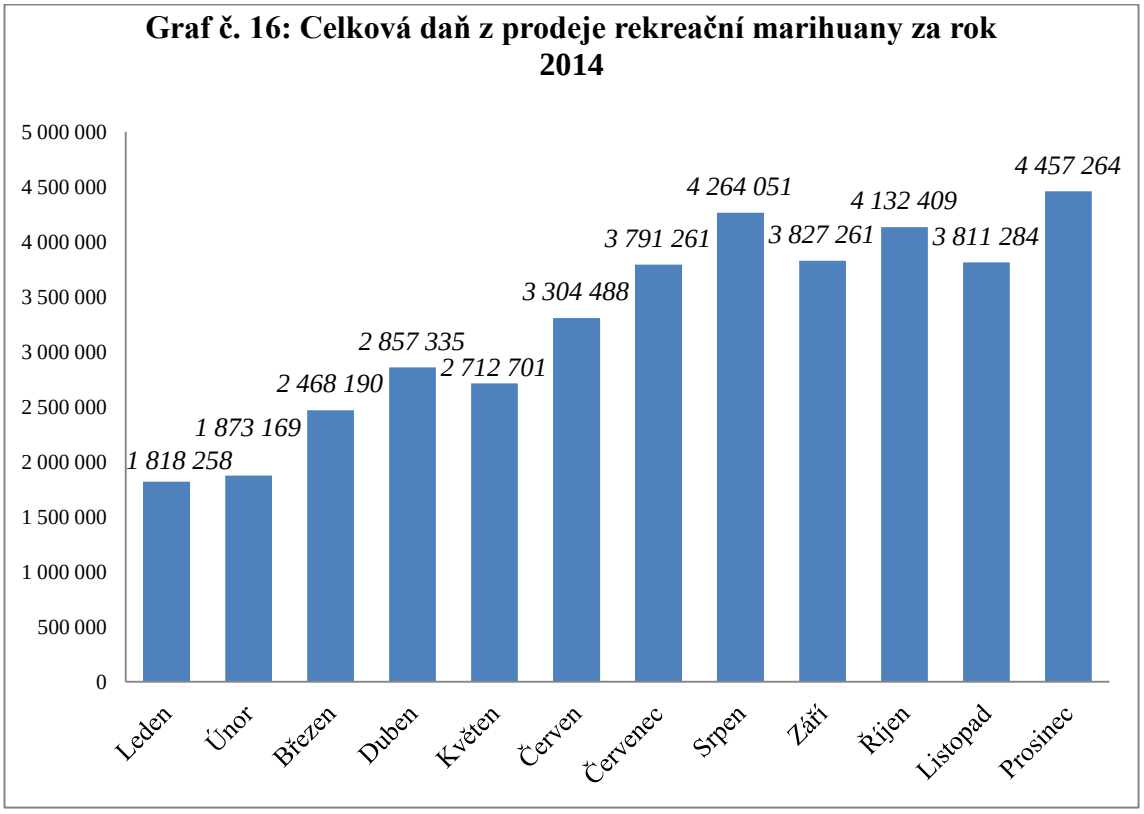
Zdroj: Marijuana Retail Sales Tax Distribution to Local Governments. 2014. Department of Revenue
Pozn.: Jsou uvedena data pouze ze 2. poloviny roku 2014, protože v první polovině bylo nízké zastoupení mezi jednotlivými samosprávami.

Celková částka daně přidělená místním samosprávám v roce 2014 činila **4 553 122 dolarů** a do Fondu z daně z prodeje přiteklo celkem **34 751 797 dolarů**. Do tohoto fondu náleží ještě prostředky vybrané z daně z lékařské marihuany a poplatky za licence, takže jeho celkový příjem je vyšší. Částka 12 752 dolarů zůstala ke konci roku nerozdělena, což činí 0,03 % celkového příjmu z daně z prodeje.

Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

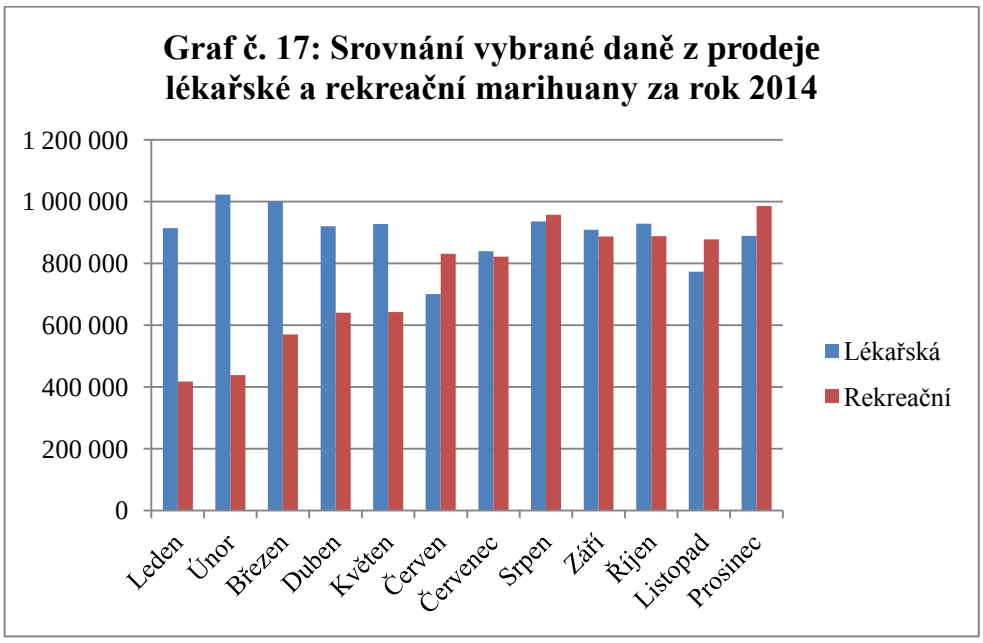
Za rok 2014 se celkem vybrala daň z prodeje v celkové výši **39 317 671 dolarů**. Měsíční částky jsou znázorněny v grafu. Je patrný rostoucí trend, nejvyšší částka byla evidována v prosinci 2014 ve výši **4 457 264 dolarů**.

Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

Podle dat o vybrané dani z prodeje ve výši 2,9 % můžeme vidět, že téměř po celý rok bylo vybíráno více z prodeje lékařské marihuany. Vybraná daň z jejího prodeje (2,9%)

činila celkem **10 756 212 dolarů** a z rekreační **8 952 874 dolarů**. Pravděpodobné důvody jsou vysvětleny v kapitole o poptávce a konzumaci.

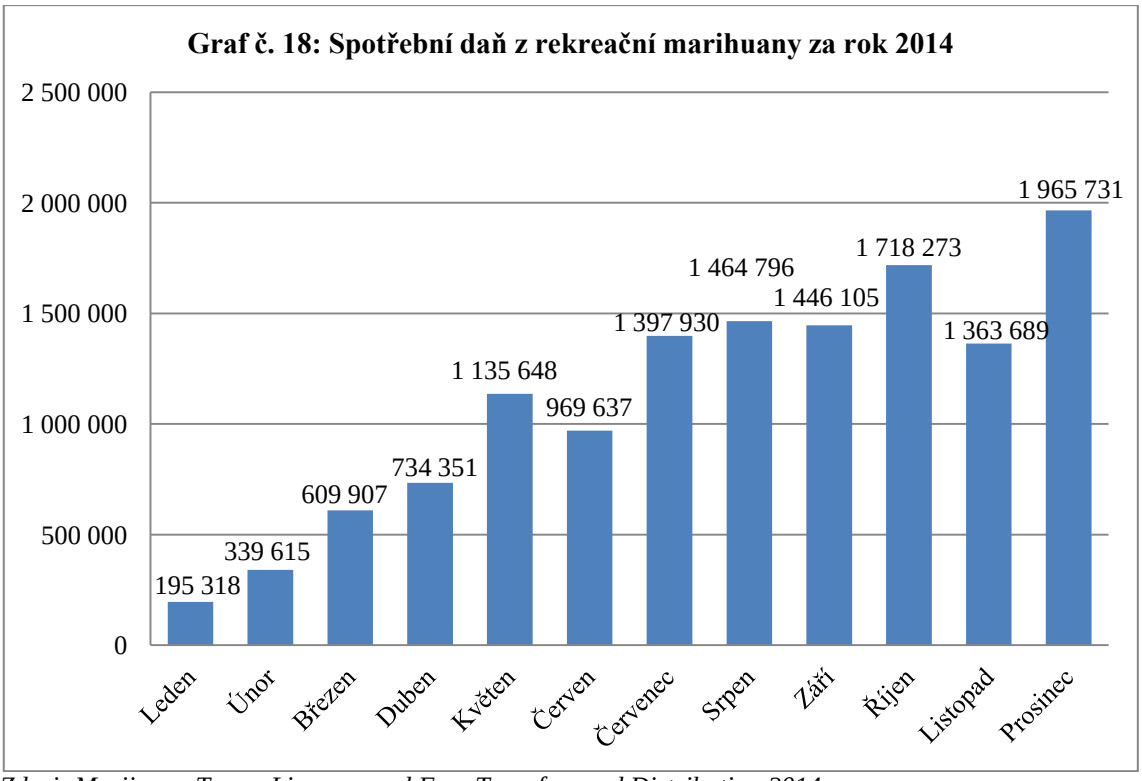

Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

7.4 Spotřební daň

Spotřební daň uvalena Zákonodárným sborem činí 15 %. Tato daň se platí při přesouvání zboží **z místa pěstitelského zařízení rekreační marihuany** do výrobního zařízení nebo do maloobchodu. Tuto daň platí pěstitelská střediska. Prvních vybraných 40 milionů dolarů je podle zákona určeno do Fondu pro veřejné školy a okamžitě po jejím vybrání se tam také přesouvá. (Colorado Department of Revenue, Excise 23, 2014). Za rok 2014 se vybralo celkem **13 341 000 dolarů** na spotřební dani, což činí 33 % cílové částky.

Z této částky zůstalo 37 636 dolarů nerozděleno, resp. nepřiděleno do Fondu pro veřejné školy. Marihuany pro lékařské účely se spotřební daň vůbec netýká.

Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

7.4.1 Licence a poplatky

Licence a poplatky tvoří poměrně významnou část příjmu. Ke konci roku 2014 mělo licenci na provoz podniku manipulujícího s marihuanou pro lékařské účely 1 416 podnikatelů a pro rekreační užití 833 podnikatelů. (Department of Revenue, Annual Update, 2015) Další informace o licencích jsou k nalezení v kapitole 5 a v příloze.

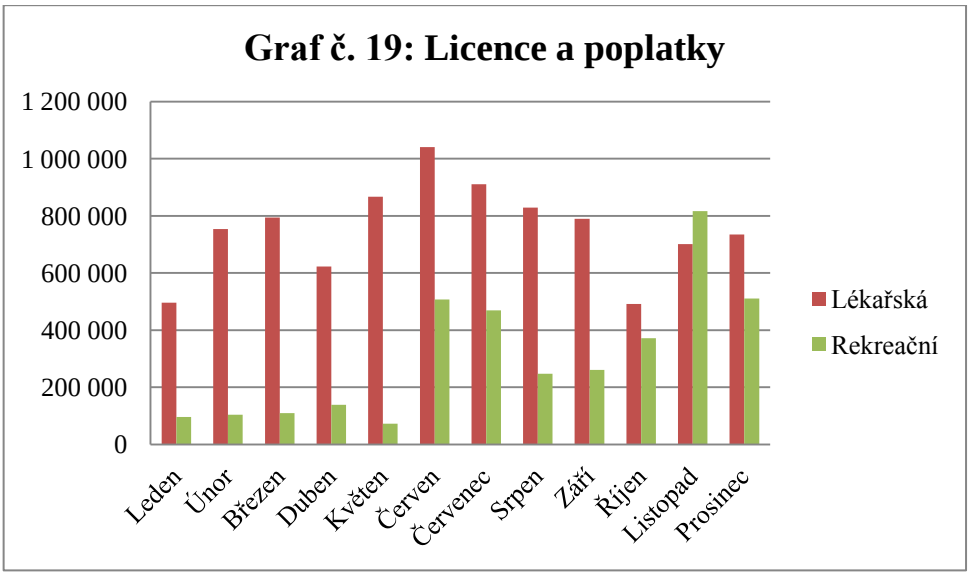
Všechny vybrané peníze za ně náleží do **Fondu příjmu z prodeje marihuany**. Celkem se na poplatcích a licencích pro obchodování s marihuanou vybralo **12 737 585 dolarů**, z toho **9 032 155 dolarů** z lékařské a **3 705 430 dolarů** z rekreační marihuany.

Tabulka č. 2: Měsíční příjmy z licencí a poplatků za rok 2014

	Lékařská ($)	Rekreační ($)
Leden	496 361	96 300
Únor	754 165	103 450
Březen	794 045	108 950
Duben	622 587	139 100
Květen	867 178	72 850
Červen	1 040 363	507 490

Červenec	910 549	469 000
Srpen	828 853	247 660
Září	790 156	260 718
Říjen	491 568	372 222
Listopad	701 223	816 900
Prosinec	735 107	510 790
CELKEM	**9 032 155**	**3 705 430**

Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

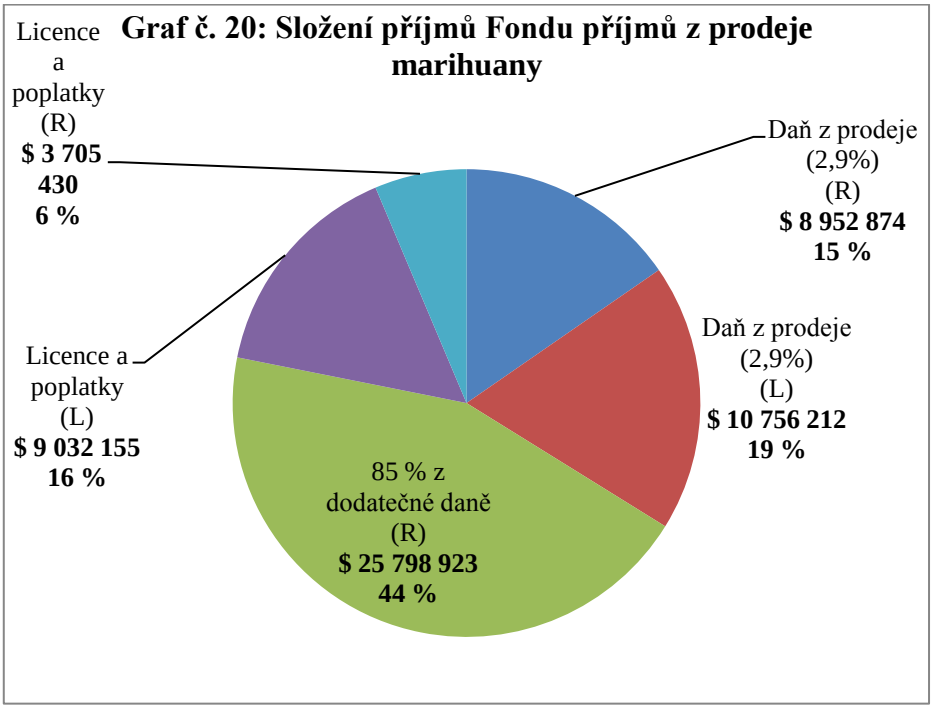
Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

7.4.2 Fond příjmů z prodeje marihuany

Tento fond je od 1. ledna 2014 součástí souhrnného účtu státní pokladny státu Colorado. Příjmy tohoto fondu jsou tvořeny 2,9% daní z prodeje marihuany (lékařské i rekreační), 85 % z dodatečné daně z prodeje (10 %) rekreační marihuany a všechny poplatky za licence a žádosti. Po dosažení 40 milionové hranice určené do Fondu pro veřejné školy bude další položkou určenou do tohoto fondu také 15% spotřební daň. Zákonodárný sbor má právo tyto prostředky využít na:

- přímé a nepřímé náklady se správou odvětví s marihuanou,
- náklady spojené s kriminalitou – určeno ministerstvu obrany,
- monitorování veřejného zdraví a důsledků užívání marihuany – určeno ministerstvu zdravotnictví. (Senate Bill 14-215)

Celkové příjmy fondu za rok 2014 činily **58 245 594 dolarů**. Jednotlivé položky jsou znázorněny v grafu.

Zdroj: Marijuana Taxes, Licences,and Fees Transfers and Distribution,2014

7.4.3 Dílčí shrnutí

Celkové příjmy z prodeje marihuany jak pro léčebné tak rekreační užití činily za rok 2014 přes **76 milionů dolarů**. Příjmy pouze z rekreační marihuany (daň z prodeje, spotřební daň, poplatky a licence) tvořily **74 % všech příjmů**, v peněžním vyjádření 56 364 101 dolarů. Přestože se prodá více lékařské marihuany, daňové zatížení marihuany pro rekreační užití je vyšší o 10% dodatečnou daň, 15% spotřební daň a daně uvalené místními samosprávami.

Tabulka č. 3: Rozdělní příjmů z vybraných daní a poplatků v roce 2014

Daň z prodeje	50 073 883
- Lékařská	10 756 212
- Rekreační	39 317 671
Spotřební daň	13 341 000
Daně celkem	**63 414 883**
Licence a poplatky	12 737 585
CELKEM	**76 152 468**

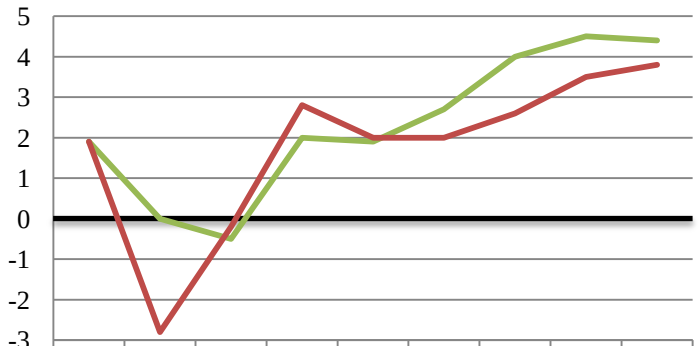
Zdroj: State of Colorado, Department of Revenue, Marijuana Taxes, Licences, and Fees Transfers and Distribution

Příjmy z daní z prodeje a spotřební daně tvořily zhruba **5,6 % celkového daňového příjmy** státu Colorado. (The legalization of marijuana in Colorado: The Impact, 2014 + vlastní výpočty.) Příjmy z daní pouze rekreační marihuany se na celkových příjmech podílí **4,7 procenty**.

7.4.4 HDP

Legalizace marihuany pro rekreační účely neměla pravděpodobně významný vliv na vývoj HDP. Data za roky 2014 a 2015 jsou pouze odhadnutá, v současné době ještě není HDP za rok 2014 vyhodnoceno. Podle tohoto odhadu v roce 2014 HDP vzrostlo o 4,5 % což je o 0,5 % více než v roce 2013, kdy marihuana legalizována nebyla. Celkově se Coloradská ekonomika nachází v růstovém období již od roku 2010, z čehož usuzuji, že legalizace nemá podstatný vliv. Tržby z prodeje marihuany se na HDP roku 2014 podílejí zhruba 0,26 procenty.

Graf č. 21: % změna HDP mezi lety 2007 a 2015

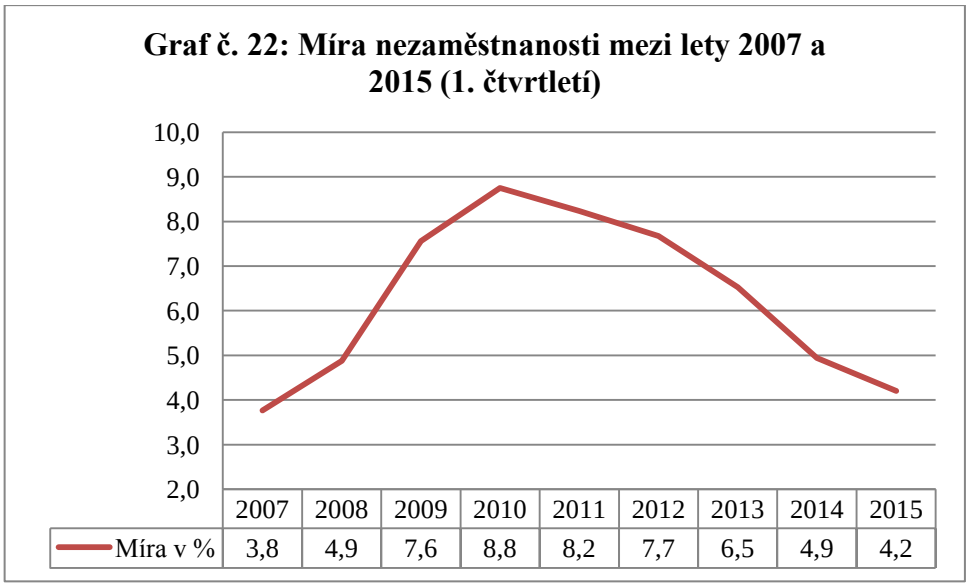

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Colorado	1,9	0	-0,5	2	1,9	2,7	4	4,5	4,4
USA	1,9	-2,8	-0,2	2,8	2	2	2,6	3,5	3,8
$ mld. Colorado	229	229	228	232	237	243	253	264	276

Zdroj: Colorado Economic Outlook, 2013
Pozn.: rok 2014 a 2015 jsou odhady

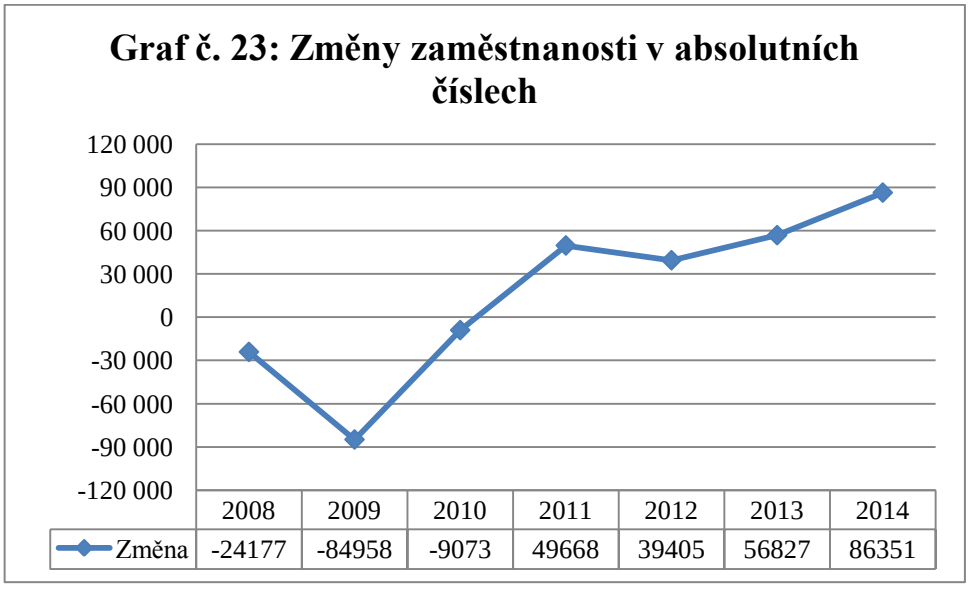
7.5 Nezaměstnanost

V roce 2014 se míra nezaměstnanosti dostala na stejnou úroveň jako před hospodářskou krizí v roce 2008. Za první čtvrtletí 2015 dokonce klesla ještě o 0,7 %.

Zdroj: Local Area Unemployment Statistics, 2015

Podle zprávy Ministerstva financí mělo k prosinci roku 2014 licenci k práci v odvětví (s rekreační a lékařskou marihuanou dohromady) celkem 16 000 lidí (Drug Policy Alliance, 2014b), což tvoří **0,59 %** všech zaměstnaných osob v Coloradu ke stejnému datu a **18,5 %** z těch, kteří v roce 2014 našli práci (Local Area Unemployment Statistics, 2015). Neznamená to však, že všichni z těch, co licencí mají, pracovali v tomto odvětví. Z legalizace ale mohou těžit i jiná odvětví – například účetní, advokáti, realitní makléři a také turistická zařízení a restaurace kvůli možnému přílivu turistů do země.

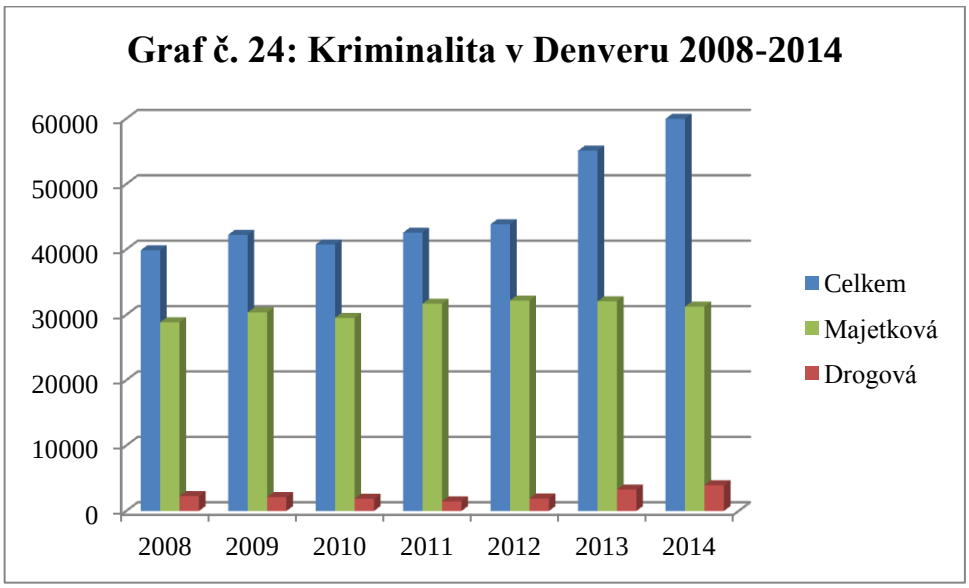
Zdroj: Local Area Unemployment Statistics, 2015

Jack Strauss, ekonom University of Denver, srovnává ekonomický přínos podniků manipulujících s marihuanou s restauracemi a maloobchody podobné velikosti na území hlavního města Colorada, Denver. Uvádí, že podniky s marihuanou v průměru vytvořily 7 krát více pracovních míst než restaurace a maloobchody. Průměrná mzda v odvětví je 17 dolarů na hodinu. (Strauss, 2015)

7.6 Kriminalita

Podle úvah v části o kriminalitě (3.4.3) by se po legalizaci měla její úroveň spíše snižovat. Spousta novinových článků tyto úvahy potvrzuje. Podle FBI, v prvních 6 měsících po legalizaci, se celková kriminalita v okrese Denver snížila o 10,1 % oproti roku 2013. Násilné trestné činy poklesly o 5,2 %. Také se snížil počet vyloupených lékáren, které veškeré tržby mají v hotovosti, protože většina bank nechce manipulovat s penězi pocházejícími z obchodu s marihuanou. (Drug Policy Alliance, 2014a). Podle dat Denverské policie tomu tak ale úplně není. Ta totiž sleduje kriminalitu ve 46 kategoriích, kdežto FBI sleduje pouze v 8, takže konečné výsledky mohou vypadat lépe, než jaký je opravdový stav. (DPD, 2014)

Celková kriminalita v Denveru narůstá. V roce 2014 vzrostla o 10,3 % oproti roku 2013, kdy její nárůst byl nejvyšší od roku 2008 a činil 25,6 %. Majetková kriminalita naopak mírně poklesla o 2,5 %.

Zdroj: Crime Statistics & Maps. 2014. Denver Police Department

Drogová kriminalita v roce 2014 vzrostla o 20,5 %. Bohužel data nejsou rozdělena na kriminalitu spojenou s marihuanou a ostatními drogami, ale tím že došlo k legalizaci, se

domnívám, že její podíl bude spíš klesat. Celostátně tomu tak je. Obvyklý počet zatčení spojených s marihuanou mezi lety 2004 a 2012 se pohyboval mezi 10 a 12 tisíci ročně. V roce 2013 jich bylo okolo 5 000 a v roce 2014 rekordní 3 000. Vyřešení jednoho takového případu stojí okolo 300 dolarů. (Rucke, 2014)

V následujícím grafu je zobrazen vývoj drogové kriminality v okresu Denver a její meziroční změny a podíl na celkové kriminalitě v % jsou uvedeny v tabulce pod ním.

Graf č. 25: Vývoj drogové kriminality v okresu Denver

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Celkem	2 124	1 863	1 478	1 904	3 279	3 951
Podíl v %	5	4,6	3,5	4,3	5,9	6,5
Změna v %	-6,5	-12,3	-20,7	28,8	72,2	20,5

Zdroj: Crime Statistics & Maps. 2014. Denver Police Department

7.7 Problémy spojené s legalizací

Kromě nárůstu kriminality po legalizaci se Colorado potýká ještě s dalšími problémy. Jedním z nich je nárůst podílu dopravních nehod, jejichž účastníky byli řidiči s naměřeným THC v krvi. Ten vzrostl od roku 2007 dvojnásobně – ze 7 % na 16 % v roce 2013. (Stimson, 2014). Celkový počet dopravních nehod je však v letech 2013 i 2014 nižší, než průměr za období 2002-2014 a ke konci července roku 2014 bylo evidováno méně nehod než za stejné období předchozího roku. (Balko, 2014)

Dalším problémem je výskyt předávkování jedlými výrobky obsahujícími THC. Spousta z postižených si nebyla vědoma toho, že například jedna sušenka s obsahem THC není určena k jednorázové konzumaci, ale je vhodná až na 5 dávek. Došlo také k několika případům předávkování, kdy konzumenti nevěděli o obsahu marihuany v pokrmu. Bylo evidováno i několik takových případů týkajících se dětí a jeden nahlášeny případ dokonce skončil smrtí dítěte. Proto je od února letošního roku upraven

zákon směrnicí o obalech, zmíněný v kapitole o právní úpravě. (Rucke, 2014, CCTV, 2015)

7.8 Shrnutí

Konzumace rekreační marihuany je od začátku minulého roku na vzestupu. Nedosahuje však úrovně konzumace lékařské a to zejména kvůli vyšší ceně způsobené uvalenými daněmi. Její podíl na trhu dosahuje necelé třetiny. Nárůst nebo pokles konzumace můžeme pouze odhadnout a podle jednoho průzkumu se nezdá být změna nijak významná. Na počet registrovaných konzumentů lékařské marihuany neměla legalizace významný vliv, jejich počet vzrostl.

Celkové tržby z prodeje činily přibližně **680 milionů dolarů** (State of Colorado, Department of Revenue, Marijuana Taxes, Licences, and Fees Transfers and Distribution + vlastní výpočet), přičemž prodej lékařské vynesl zhruba o 65 milionů více. Guvernér Hickenlooper očekával tržby ve výši 1 mld. (Drug Policy Alliance, 2014a). I přes vyšší tržby na trhu s lékařskou marihuanou, rekreační marihuana přinesla do rozpočtu více prostředků z vybraných daní a poplatků. Dalším přínosem legalizace týkající se financí jsou ušetřené prostředky za vynucování práva, které již nejsou potřebné v takové výši jako před legalizací. Odhadem se na této položce ušetří ročně až 40 milionů dolarů. (Drug Policy Alliance, 2014a). Co se týká nákladů na vytvoření prostředí pro tento trh, činily 2 miliony dolarů. (Szalavitz, 2012). V odvětví je zaměstnáno okolo 16 000 lidí, což tvoří necelé 2/3 procenta všech zaměstnaných.

Kriminalita v hlavním městě vzrostla o 10 %, ale trestné činy a přestupky spojené s marihuanou celostátně klesly zhruba o 2 000 případů. Mírně klesla také majetková kriminalita. Naopak narůstá podíl dopravních nehod s výskytem THC v krvi řidičů.

8 Odhad dlouhodobého vývoje

Na základě krátkodobé analýzy usuzuji, že konzumace rekreační marihuany se bude nadále zvyšovat. Jak rychle záleží hlavně na tom, kolik nových podnikatelů bude vstupovat na trh a jak se budou vyvíjet nové technologie, protože předpokládám, že výše daní zůstane stejná nebo přibližně stejná. To jsou totiž faktory, které nejvíce ovlivňují cenu na tomto trhu. Pokud se cena sníží natolik, že již nebude pro spotřebitele výhodné žádat o identifikační karty ke konzumaci lékařské a platit za recepty a návštěvy

u lékaře, mohla by konzumace rekreační marihuany převýšit její spotřebu. Tím by vzrostla také suma vybraných daní.

Pokud dojde ke snížení ceny na trhu s rekreační marihuanou, pravděpodobně poklesne poptávka na trhu s lékařskou marihuanou a také poklesne počet lékáren specializujících se na její prodej. Kvůli tomu se eliminuje velikost černého trhu. Celková konzumace marihuany má lehce rostoucí tendenci v celých USA, a tak předpokládám, že v legálním prostředí státu Colorado se konzumace bude také ještě několik let zvyšovat. Lidé obávající se postihů nebo obstarání nekvalitní substance v prohibitivním prostředí jinak ochotni marihuanu vyzkoušet, mají v dnešní době ideální podmínky. Na konzumaci mezi mladistvými je vliv nejasný. Z dat vyplývá, že konzumace mezi dospívajícími v Coloradu bohužel narůstá, v celých USA klesá. Efekt „zakázaného ovoce“, který u starších 21 let zmizel u mladistvých, ale nadále kvůli věkové hranici zůstává. S pravděpodobným zmenšením černého trhu by mladistvým mohly mírně klesnout příležitosti k obstarání marihuany, ale důležitějším faktorem u mladistvých je spíš prevence, protože možnosti, kde marihuanu získat budou stále i v utopistickém případě neexistujícího černého trhu. S novou směrnicí o obalech předpokládám pokles nešťastných incidentů nevědomého předávkování.

Podle ekonomické teorie by měla významně klesat kriminalita. První rok po ukončení prohibitivního režimu tuto informaci, podle dat pro hlavní město Denver, vyvrací. Při porovnání prvního čtvrtletí minulého roku s letošním, klesla celková kriminalita o 1 %. (DPD, 2015)

V současné době je v průběhu jednání o možnosti uložení financí z marihuanového businessu do bank. Zatím podniky fungují velmi omezeně, peníze mají uložené v trezorech, do banky je ukládají jednou za určitou dobu, nemají možnost půjček, často mění bankovní účty a většina z nich najímá hlídače. Minulý měsíc proběhla schůzka skupiny podnikatelů, kteří mají v úmyslu založit banku speciálně pro obchodníky s marihuanou se zástupci federálního rezervního systému. Právě tento systém má pravomoc povolovat bankám přijímání vkladů, poskytování půjček a dalších bankovních služeb klientům manipulujícím s penězi z obchodu s marihuanou. (the Gazette, 2015, Richtel, 2015). Uvolněním bankovní politiky by došlo k výraznému snížení nákladů již existujících podnikatelů a k nárůstu počtu nových podniků, což by patrně také snížilo cenu marihuany.

Veřejné mínění ohledně rekreační marihuany je příznivější než v roce 2012 při hlasování o přijetí dodatku. Tehdy pro přijetí hlasovalo 55 %, podle průzkumu, jehož výsledky byly zveřejněny 15. dubna 2015, by pro něj hlasovalo již 62 %. (Haske, 2015). I v některých státech v USA (Sullum, Becker, KSAT.com, 2015) dochází ke snahám o uvolnění politiky, a tak je možné, že v dohledné době již nebudou Aljaška, Colorado, Washington a Oregon (CNN, 2015) jedinými státy s legálním užíváním rekreační marihuany.

Závěr

Jeden rok a 4 měsíce je velmi krátká doba na vynášení závěrů ohledně prospěchu či neprospěchu legalizace, ale je možné zachytit alespoň hlavní rysy. Legalizace marihuany je ve světě zatím velice ojedinělá a i přes různé teoretické výzkumy, lze jen těžko dělat zaručené závěry po tak krátké době. Z národohospodářského hlediska je každá novinka na trhu, ať už vznikla vývojem technologií nebo změnou legislativy, velice zajímavá. Legalizace otevírá nové možnosti nejen spotřebitelům, ale také všem, kteří v obchodě s ní uvidí příležitost a rozhodnou se ji využít. Z mojí práce je evidentní, že takových lidí v Coloradu byla spousta a předpokládá se další nárůst.

Po legalizaci došlo na coloradském trhu k tomu, že spotřebitelé již mohou demonstrovat své preference, sami se rozhodovat jak naloží se svým tělem a dobrovolně směňovat. Nemusí již měnit svoje chování podle omezení státu a zvyšuje se jejich užitek. Odpovídá tomu i narůstající podíl obyvatelů, kteří by dnes v referendu hlasovali pro přijetí dodatku. Na straně nabídky došlo k odstranění většiny rizik charakteristických pro černý trh, což by mělo snižovat cenu, avšak uvalené daně a počáteční nedostatek zboží cenu zvýšili nad současnou úroveň ceny na černém trhu. Očekává se její snížení v dlouhém období. Na straně poptávky zmizela všechna rizika, konzumace se zvýšila, ale nikterak významně oproti předchozím létům. Dle teoretického základu by mělo docházet k poklesu kriminality, moje závěry tomuto faktu neodpovídají, avšak se možná projeví v dlouhém období. K nárůstu příjmů a poklesu výdajů státního rozpočtu v důsledku legalizace došlo v souladu s teorií. Konkrétně coloradské ministerstvo zdravotnictví neumožňuje konzumaci lékařské marihuany k léčbě všech nemocí, u kterých byl prokázán její léčivý účinek, což se časem může změnit s novými a více přesvědčivými lékařskými výzkumy.

Práce zhodnotila dlouhodobý vývoj konzumace marihuany mezi všemi věkovými kategoriemi ve státě Colorado se zaměřením na vliv legalizace na mladistvé. V roce 2014 ji rozlišila na konzumaci lékařské marihuany a pro rekreační užití a došla k závěrům, že rekreační marihuana není zatím tolik poptávaná jako lékařská, a to z důvodu vyšší ceny. Spotřeba drogy roste, ne však významně rychlým tempem. Hlavním přínosem práce je analyzování daňových a nedaňových příjmů státního rozpočtu v důsledku legalizace jak lékařské, tak rekreační marihuany a odhadnutí ušetřených výdajů. Jejím výsledkem bylo vyčíslení těchto příjmů a zjištění jejich výše, která nedosáhla výše předpokládané vládou Colorada. Předpokládá se její růst v dlouhém období.

Z důvodu příliš krátkého období a omezení dat pouze na hlavní město Denver práce nebyla schopna bezpečně zjistit vliv na kriminalitu. Černý trh a nezaměstnanost podlehli také pouze krátkodobé analýze. Z důvodu krátkého období jsou neúplná i data o vývoji konzumace v posledním, plně legalizovaném, období. Kvůli nedostatku dat o konzumaci před rokem 2003 není analyzován vliv legalizace lékařské marihuany na konzumaci v dlouhém období a kvůli jejich omezení až do roku 2009 je i analýza do tohoto roku omezená.

Prostor pro další zkoumání vidím zejména v dlouhodobém sledování vývoje konzumace s hlavním zaměřením na mladistvé. Po jednom roce je těžké vytvářet závěry, z mého pohledu by tato analýza byla daleko průkaznější i zajímavější s odstupem minimálně 5, ideálně 10 a více let. S tím souvisí i sledování vývoje v oblasti zdravotnictví. Jak vliv rekreační marihuany na fyzické i psychické zdraví populace, tak analýza efektivnosti užívání marihuany pro léčení již zmíněných nemocí ve srovnání s farmaceutiky a srovnání nákladů jednotlivých způsobů léčby. V dlouhém období bude velmi důležité sledovat také vývoj kriminality a černého trhu pro ověření teoretických východisek, která byla hlavními důvody legalizace.

Přehled použité literatury:

A look at U.S. marijuana laws. 2015. *CNN Politics* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://edition.cnn.com/interactive/2014/01/politics/map-marijuana/

Amendment 44 a cloud of smoke. 2006. *Denverpost.com* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.denverpost.com/opinion/ci_4525473

Amendment 64: The Regulate Marijuana Like Alcohol Act of 2012. 2012. Dostupné také z: http://www.regulatemarijuana.org/s/regulate-marijuana-alcohol-act-2012

ANDERSON, Amy. 2015. Healthy Kids Colorado Survey. Retail Marijuana Public Health Advisory Committee [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://drive.google.com/folderview?id=0BxqXhstk92DbU1N5VkpFWjlCOWM&usp=sharing

BALKO, Radley. 2014. Since marijuana legalization, highway fatalities in Colorado are at near-historic lows. *Washington Post* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.washingtonpost.com/news/the-watch/wp/2014/08/05/since-marijuana-legalization-highway-fatalities-in-colorado-are-at-near-historic-lows/

BARKER, Lisa. 2015. Influential Factors in Healthy Living Survey. *Retail Marijuana Public Health Advisory Committee*[online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://drive.google.com/folderview?id=0BxqXhstk92DbLVVfU1BMNkFORnM&usp=sharing

BARTONÍČKOVÁ, Markéta. 2012. Korupce, prostituce a drogy aneb organizovaný zločin v Česku. *Lemur.cz* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://lemur.mu/nazory/85-publicistika/1233-korupce-prostituce-a-drogy

BECKER, Gary S.: Habits, addictions a tradictions. Center for the Study of the Economy and State. The University of Chicago, 1991. Working paper no. 71.

BECKER, Gary S. a Kevin M. MURPHY. 1988. A Theory of Rational Addiction. *The Journal of Political Economy*. (Vol. 96, No. 4.): 675-700.

BECKER, Sam. 2015. 7 States Ready To Legalize Marijuana. *The Cheat Sheet* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.cheatsheet.com/politics/5-states-and-one-city-ready-to-legalize-marijuana.html/?a=viewall

BĚLÁČKOVÁ, Vendula. 2007. *Ekonomická analýza drogových trhů*. Praha. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

BENSON, Bruce L. a David W. RASMUSSEN. 1996. Illicit Drugs and Crime. *The Independent Institute*

BREATHES, William. 2012. Medical marijuana patient numbers in Colorado decline for fifth month in a row. *Westword.com*[online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.westword.com/news/medical-marijuana-patient-numbers-in-colorado-decline-for-fifth-month-in-a-row-5843656

BUREAU OF LABOR STATISTICS. 2015. *Databases, Tables & Calculators by Subject: Local Area Unemployment Statistics* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné také z: http://data.bls.gov/timeseries/LASST080000000000003

COLE, James M. 2013. *Memorandum for all United States Atorneys: Guidance Regarding Marijuana Enforcement* [online]. 4 s. [cit. 2015-05-09]. Dostupné také z: http://www.justice.gov/iso/opa/resources/305201382913275685746 7.pdf

Colorado marks one year of recreational marijuana sales. 2015. *CCTV America* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.cctv-america.com/2015/01/04/colorado-marks-one-year-of-recreational-marijuana-sales#ixzz3Z4OYEd2G

Colorado Department of Public Health and Environment: Medical Marijuana Registry [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://www.colorado.gov/pacific/cdphe/ medicalmarijuana

Crime Statistics & Maps. 2014. *Denver Police Department* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.denvergov.org/police/PoliceDepartment/CrimeInformation/CrimeStatisticsMaps/2013CrimeStatisticsMaps/tabid/445508/Default.aspx

Current Population Demographics and Statistics for Colorado by age, gender and race. 2015. *Suburban Stats* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://suburbanstats.org/population/how-many-people-live-in-colorado

Department of Revenue. *Annual Report*, 2014.

Department of Revenue. Annual Update, 2015.

DONOHUE, John J. 2011. Rethinking America's Illegal Drug Policy. *Yale Center for the Study of Globalization*.

Drogy a prevence korupce: Vychází výroční zpráva Mezinárodního výboru pro kontrolu narkotik (INCB). 2011. *Osn.cz* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1668

Drug Policy Alliance: Status Report. Marijuana Regulation in Colorado After Six Months of Retail Sales and 18 Months of Decriminalization. 2014a. [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.drugpolicy.org/sites/default/files/DPA_Status_Report_Colorado_Marijuana_Regulation.pdf

Drug Policy Alliance: Status Report: Marijuana Legalization in Colorado After One Year of Retail Sales and Two Years of Decriminalization. 2014b. [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.drugpolicy.org/sites/default/files/Colorado_Marijuana_Legalization_One_Year_Status_Report.pdf

Excise 23: Excise Tax on Retail Marijuana. 2014. *Colorado Department of Revenue* [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: https://www.colorado.gov/pacific/sites/default/files/Excise23.pdf

Federal banking official meets with Colorado marijuana shops. 2015. *The Gazette* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://gazette.com/federal-banking-official-meets-with-colorado-marijuana-shops/article/1549405#dqqle6D3IZd3ZXw1.99

FERNER, Matt. 2012. Amendment 64 Passes: Colorado Legalizes Marijuana For Recreational Use. *Huffingtonpost.com*[online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z:

http://www.huffingtonpost.com/2012/11/06/amendment-64-passes-in-co_n_2079899.html

FERNER, Matt. 2013. Marijuana Legalization: Colo. Gov. Hickenlooper Signs First Bills In History To Establish A Legal, Regulated Pot Market For Adults. Huffingtonpost.com [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/2013/05/28/hickenlooper-signs-colora_n_3346798.html

FOLSOM – RECREATIONAL MENU (Boulder). 2015. *Terrapin Care Station* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.terrapincarestation.com/menu/folsom-rec-menu

FRIEDMAN, Milton. 1957. *A theory of the consumption function: a study by the National Bureau of Economic Research, new York.* : 20-37. ISBN: 0-691-04182-2.

GESSLER, Scott. 2012. 2012 General Election. *Colorado Election Results* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://results.enr.clarityelections.com/CO/43032/116650/en/summary.html#

HASKE, Patrik. 2015. Legal pot support in colorado up to 62 percent despite horror stories – westword. *Marijuana industry group* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://marijuanaindustrygroup.org/2015/04/legal-pot-support-in-colorado-up-to-62-percent-despite-horror-stories-westword/

HERER, J. Spiknutí proti konopí: aneb „Císař nemá šaty“, 1. vydání, Cannabis Sativa s. r. o., 1994. 94 s. ISBN neuvedeno

HERZOG, Aleš. 2013. Kvalita drog a jejich příměsi. *Edekontaminace.cz* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.edekontaminace.cz/clanek/1/278/kvalita-drog-z-pohledu-policie-Cr.html?warning=kill

History of Colorado's Medical Marijuana Laws. 2013. *Sensible Colorado* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://sensiblecolorado.org/history-of-co-medical-marijuana-laws/

HUNT, James. 2014. Colorado Cannabis Taxes. *Canna Law Blog* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.cannalawblog.com/colorado-cannabis-taxes/

CHASE, JP MORGAN. 2013. *Colorado Economic Outlook* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné také z: https://www.chase.com/content/dam/chasecom/en/commercial-bank/documents/colorado-economy.pdf

KALINA, Kamil. 2003. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 319 s. ISBN 80-86734-05-61

KOHOUTEK, Rudolf. *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dekriminalizace

KOVANDA, Lukáš. 2008. Proč legalizovat drogy aneb Méně takových Novotných. [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://kovanda.blog.tyden.cz/clanky/2174/proc-legalizovat-drogy-aneb-mene-takovych-novotnych.html

LIGHT, Miles K, a kol. 2014. *Market size and demand for marijuana in Colorado*. The Marijuana Policy Group

LOCKE, John. 1992. *Druhé pojednání o vládě*. 2. Praha: Svoboda.

MANHATTAN – MEDICAL MENU (Boulder). 2015. *Terrapin Care Station* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.terrapincarestation.com/menu/manhattan-med-menu

Mapping marijuana. 2015. *Economist.com* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/01/daily-chart-11?fsrc=scn/fb/te/bl/ed/mappingmarijuana

Marijuana Enforcement Division. *Permanent Rules Related to the Colorado Medical Marijuana Code*. 2013. Colorado Department of Revenue.

Marijuana Enforcement Division. *Permanent Rules Related to the Colorado Retail Marijuana Code*. 2015. Colorado Department of Revenue.

Marijuana Retail Sales Tax Distribution to Local Governments. 2014. *Department of Revenue* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://www.colorado.gov/pacific/revenue/colorado-marijuana-tax-data

Medical marijuana statistics. 2009. *Department of Public Health and Environment* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://www.colorado.gov/pacific/cdphe/medical-marijuana-statistics

Medical Marijuana Fee and Tax Report. 2012. *Joint Fiscal Office* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.leg.state.vt.us/jfo/reports/2012-02%20Medical%20Marijuana%20Fee%20and%20Tax%20Report.pdf

Medical Marijuana Dispensary&Marijuana Doctors Directory. 2015. *WeedMaps* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: https://weedmaps.com

Medical Marijuana is Still the Best Deal on Pot in Colorado. 2014. HICKEY, Walt. *FiveThirtyEight* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://fivethirtyeight.com/features/medical-marijuana-is-still-the-best-deal-in-colorado/

MIOVSKÝ, Michal. 2008. *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*. 1. vyd. Praha: Grada, 533 s. ISBN 978-802-4708-652.

MIRON, Jeffrey A. a Jeffrey ZWIEBEL. 1995. The Economic Case Against Drug Prohibition. *The Journal of Economic Perspectives*. (Vol. 9, No. 4)

National Survey on Drug Use and Health: Comparison of 2002-2003 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and the District of Columbia). 2014. In: *Substance abuse and Mental Health Services Administration* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/NSDUHStateEst2012-2013-p1/ChangeTabs/NSDUHsaeShortTermCHG2013.htm

National Survey on Drug Use and Health: Comparison of 2011-2012 and 2012-2013 Model-Based Prevalence Estimates (50 States and the District of Columbia). 2014.In: *Substance abuse and Mental Health Services Administration* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/NSDUHStateEst2012-2013-p1/ChangeTabs/NSDUHsaeShortTermCHG2013.htm

NEŠPOR, Karel. 2011. *Návykové chování a závislost*. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0189-2.

OFFICE OF RESEARCH AND ANALYSIS. 2014. *Marijuana Taxes, Licenses, and Fees Transfers and Distribution* [online]. Colorado Department of Revenue [cit. 2015-05-09].

ORPHANIDES, Athanasios a David ZERVOS. 1995. Rational Addiction with Learning and Regret. *Journal of Political Economy*. (Vol. 103, No. 4).: 739-758

OSN,. 1998. Program OSN pro mezinárodní kontrolu drog: fakta a čísla. *OSN* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=561

Packaging and Labeling Requirements of a Retail Marijuana Product by a Retail Marijuana Products Manufacturing Facility. Colorado Department of Revenue. 2015. Dostupné také z: https://www.colorado.gov/pacific/sites/default/files/Adopted%20Emergency%20Rules%20R1004.5%20and%20R106.5%2001302015_1.pdf

PACULA, Rosalie, a kol.. 2007. RISKS AND PRICES: The role of user sanctions in marijuana markets. *National Bureau of Economic Research*. Dostupné také z: http://www.nber.org/papers/w13415

PÍSAŘ, Pavel. 2006. Alkoholová prohibice v USA: poučení pro současnost. *Terra Libera: Časopis hlásící se k tradici LAISSEZ FAIRE*. **7**. Dostupné také z: http://libinst.cz/Files/KqLFy4r2/news/365/tl_12_2006.pdf

PÍSAŘ, Pavel. 2006. *Ekonomie, stát a drogy*. Dostupné také z: http://www.libinst.cz/Files/KqLFy4r2/profile/2440/pisar_drogy.pdf

PUDNEY, Stephen. 2010. What should we do about cannabis? *CEPR's Policy Portal*. Dostupné také z: http://www.voxeu.org/article/what-should-we-do-about-cannabis

RICHTEL, Matt. 2015. The First Bank of Bud. *New York Times* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2015/02/08/business/marijuana-industry-in-colorado-eager-for-its-own-bank-waits-on-the-fed.html?_r=0

Reported offenses using NIBRS definitions in the city and county of Denver. 2015. *City and County of Denver* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z:

http://www.denvergov.org/Portals/720/documents/statistics/2015/Citywide_Reported_Offenses_2015.pdf

ROCKY MOUNTAIN HIGH INTENSITY DRUG TRAFFICKING AREA. 2014. The legalization of marijuana in Colorado: The Impact.

ROSS, Winston. 2015. Holland's New Marijuana Laws Are Changing Old Amsterdam. *Newsweek.com* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.newsweek.com/marijuana-and-old-amsterdam-308218

ROGEBERG, Ole. 2004. Taking Absurd Theories Seriously: Economics and the Case of Rational Addiction Theories.*Philosophy of Science.:* 263-285.

ROTHBARD, Murray Newton a Petr FIALA. 2005. *Ekonomie státních zásahů: pojednání o ekonomii*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 443 s. ISBN 80-863-8910-3

RUCKE, Katie. 2014. Six Months In, How Has Marijuana Legalization Treated Colorado? *Mint press news* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.mintpressnews.com/six-months-marijuana-legalization-treated-colorado/193172/

Senate Bill 14-215. Dostupné také z: http://www.coloradocapitolwatch.com/bill/1/SB14-215/2014/1/

SHERREN, Reg. 2015. Legalized marijuana: What Colorado looks like 1 year after Amendment 64. *Cbc.ca* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.cbc.ca/news/world/legalized-marijuana-what-colorado-looks-like-1-year-after-amendment-64-1.2918622?fb_ref=Default

STEINER, Monica. *Colorado Medical Marijuana Laws* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.criminaldefenselawyer.com/marijuana-laws-and-penalties/medical/colorado.htm

STEINER, Monica. *Colorado Marijuana Laws* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.criminaldefenselawyer.com/marijuana-laws-and-penalties/colorado.htm

STEINER, Monica. *Driving Under the Influence of Marijuana in Colorado* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.criminaldefenselawyer.com/marijuana-laws-and-penalties/colorado.htm

STIMSON, Cully. 2014. 7 Harmful Side Effects Pot Legalization Has Caused in Colorado. *Daily Signal* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://dailysignal.com/2014/08/20/7-harmful-side-effects-pot-legalization-caused-colorado/

STRAUSS, Jack. 2015. *The Economic Impact of Colorado harvesting company and Evergreen Apothecary on the Denver region and Colorado*[online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné také z: http://static.squarespace.com/static/53af57cfe4b07bdcd67aa25e/t/53eaaae7e4b07639494363e7/1407888103203/CHCEA_EconomicImpactStudy_080814+%281%29.pdf

SULLUM, Jacob. 2014. Despite Legalization, Colorado Teenagers Stubbornly Refuse to Smoke More Pot. *Reason.com*[online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://reason.com/blog/2014/08/08/despite-legalization-colorado-teenagers

SULLUM, Jacob. 2015. Which States Will Legalize Pot Next? *The Cheat Sheet* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://reason.com/archives/2015/04/13/which-states-will-legalize-pot-next

SULLUM, Jacob. 2014. This Is What Legalizing Marijuana Did to the Black Market in Colorado. Reason.com [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://reason.com/archives/2014/10/30/the-lingering-black-market#.rnihep:d9PI

SULLUM, Jacob. 2014. This Is What Legalizing Marijuana Did to the Black Market in Colorado. *Reason.com* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://reason.com/archives/2014/10/30/the-lingering-black-market#.rnihep:d9PI

SVOBODA, Miroslav. 55F101. *Miroslav Svoboda* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://svoboda.kvalitne.cz/55F101.htm

SZALAVITZ, Maia. 2012. Two U.S. States Become First to Legalize Marijuana. Heatland Time [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://healthland.time.com/2012/11/07/two-u-s-states-become-first-to-legalize-marijuana/

ŠÍMA, Josef a Dan ŠŤASTNÝ. 2004. "Zločiny" bez obětí. *Liberální institut* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://stats.libinst.cz/stranka.php?id=51

ŠŤASTNÝ, Dan. 1998. Proč liberalizovat drogy. *LAISSEZ FAIRE*. Dostupné také z: http://www.nechtenasbyt.cz/proc-liberalizovat-drogy/

Texas House committee OKs full marijuana legalization bill. 2015. *KSAT.com* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.ksat.com/content/pns/ksat/news/2015/05/06/texas-house-committee-approves-bill-to-make-marijuana-legal-for-.html

THORNTON, Mark. 1991. *The economics of prohibition*. Salt Lake City: University of Utah Press, x, 3-184 p. ISBN 08-748-0379-9

VON MISES, Ludwig. 2006. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Praha: Liberální institut, xxvii, 959 s. ISBN 80-86389-45-6.

ZÁBRANSKÝ, Tomáš. 1997. *Racionální protidrogová politika: uživatelé drog do rukou policie nebo lékařů?*. V Olomouci: Votobia, 119 p. ISBN 80-719-8032-3.

ZELINKA, Ladislav. 2015. Mezinárodní mafie (v současném světě). *Svobodnenoviny.eu* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://svobodnenoviny.eu/mezinarodni-mafie-v-soucasnem-svete/

8.1 Seznam grafů, obrázků a tabulek

8.1.1 Seznam grafů

Graf č. 1: Konzumace za poslední rok v letech 2003 a 2013 (%) 37
Graf č. 2: Konzumace za poslední měsíc v letech 2003 a 2013 (%) 38
Graf č. 3: Konzumace v uplynulém měsíci (12-17)..... 38
Graf č. 4: Konzumace v uplynulém měsíci (18 - 25)..... 40
Graf č. 5: Konzumace v uplynulém měsíci (26+)..... 40
Graf č. 6: Vývoj počtu držitelů karet 42
Graf č. 7: Vývoj počtu držitelů karet ke konci roku 42
Graf č. 8: Vývoj počtu držitelů karet ke konci roku 43
Graf č. 9: Počet uživatelů mladších 18 let 43
Graf č. 10: Věkové složení uživatelů k 12/2014..... 44
Graf č. 11: Průměrný měsíční příjem z daně z prodeje 45
Graf č. 12: Prodej marihuany v roce 2014 (v kg) 47
Graf č. 13: Četnost konzumace během měsíce 48
Graf č. 14: Rozdělení výnosu z daně z prodeje rekreační marihuany mezi samosprávy 50
Graf č. 15: Rozdělení daně z prodeje rekreační marihuany 2014 51
Graf č. 16: Celková daň z prodeje rekreační marihuany za rok 2014 51
Graf č. 17: Srovnání vybrané daně z prodeje lékařské a rekreační marihuany za rok 2014 52
Graf č. 18: Spotřební daň z rekreační marihuany za rok 2014 53
Graf č. 19: Licence a poplatky 54
Graf č. 20: Složení příjmů Fondu příjmů z prodeje marihuany 55
Graf č. 21: % změna HDP mezi lety 2007 a 2015 56
Graf č. 22: Míra nezaměstnanosti mezi lety 2007 a 2015 (1. čtvrtletí) 57
Graf č. 23: Změny zaměstnanosti v absolutních číslech..... 57
Graf č. 24: Kriminalita v Denveru 2008-2014 58
Graf č. 25: Vývoj drogové kriminality v okresu Denver 59

8.1.2 Seznam obrázků

Obr. 1: Posun nabídkové křivky (S‘) v důsledku nákladů prohibice a růst ceny (P‘). ... 16
Obr. 2: Posun poptávky (D‘) v důsledku nákladů prohibice a pokles ceny (P‘). 17
Obr. 3: Pokles poptávky (D‘) a nabídky (S‘) v důsledku prohibice. Pokles obchodovaného množství (Q‘) a růst ceny (P‘). 18

8.1.3 Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Celkové příjmy z daně z prodeje lékařské marihuany od listopadu 2010 do června 2014..... 45
Tabulka č. 2: Měsíční příjmy z licencí a poplatků za rok 2014..... 53
Tabulka č. 3: Rozdělní příjmů z vybraných daní a poplatků v roce 2014 55

Příloha

Poplatky za žádosti a licence pro založení podniku manipulujícího s lékařskou marihuanou

- **žádost o otevření obchodu** s lékařskou marihuanou – *lékárnu* – poplatek se liší podle velikosti klientely:

1 – 300 pacientů	6 000 dolarů
301 – 500 pacientů	10 000 dolarů
501 a více pacientů	14 000 dolarů

Zdroj: Marijuana Enforcement Division. Permanent Rules Related to the Colorado Medical Marijuana Code. 2013. Colorado Department of Revenue.

- **licence k otevření obchodu** s lékařskou marihuanou – *lékárna* – poplatek se liší podle velikosti klientely:

1 – 300 pacientů	3 000 dolarů
301 – 500 pacientů	7 000 dolarů
501 a více pacientů	11 000 dolarů

Zdroj: Marijuana Enforcement Division. Permanent Rules Related to the Colorado Medical Marijuana Code. 2013. Colorado Department of Revenue.

Poplatky za prodloužení licence jsou stejné, jako jsou výše uvedené. Pokud osoba manipulující s marihuanou pro léčebné účely nepožádá o obnovení licence, její právo manipulovat s lékařskou marihuanou okamžitě zaniká.

Výrobce produktu obsahujícího marihuanu, který není určený ke kouření, zaplatí za žádost 1 000 dolarů a za licenci 2 200 dolarů. Za každou obnovovací žádost je stanoven poplatek 300 dolarů. O obnovení licence je potřeba žádat každý rok.

Další poplatky se platí za změnu majitele, názvu, právní formy atd. (Marijuana Enforcement Division, 2013)

Poplatky za žádosti a licence pro založení podniku manipulujícího s rekreační marihuanou

Podnik, který již **existuje na trhu** jako podniky manipulující s **lékařskou marihuanou** a má zájem o založení podniku s rekreační marihuanou**,** zaplatí za žádost 500 dolarů a za licenci 3 000 dolarů. **Noví žadatelé**, dosud neoperující na trhu s marihuanou, zaplatí za žádost poplatek 5 000 dolarů a za licenci k otevření maloobchodu s rekreační marihuanou 3 000 dolarů.

Licence pro pěstitele, zpracovatelského a testovacího zařízení rekreační marihuany stojí 2 200 dolarů každá. Licence je potřeba obnovit každoročně a poplatky jsou stejné jako výše uvedené.

Dále se platí také za žádost o přesun sídla podniku, změnu názvu, nebo právní formy atd. (Marijuana Enforcement Division, 2015)